

PLANLAMA

BURJUVAZİNİN PLANLAMA İLE DANSI...

Dosya : Arzu YILDIZ

Ağustos sayımızda ilk bölümünü yayınladığımız “özelleştirme” dosya konumuzun ikinci bölümü ile Eylül sayısında yine birlikteyiz. Eylül sayımızda da özelleştirme politikalarıyla planlama ilişkisini sorgulamaya devam ediyoruz.

Cumhuriyetin ilk elli yılı içinde büyük birikimlerle kurulan Kamu İktisadi Teşekküllerinin özelleştirilme amaçlarına bakıldığında; siyasi iktidarlarca sürekli artma eğiliminde olan ve kronikleşen kamu açıklarının KİT satışları yoluyla kapatılması, özelleştirmeyi siyasi iktidarların Türkiye'nin uluslararası finansal itibarını korumanın ya da yükseltmenin, Türk burjuvazisinin de devleti rant kaynağı ve servet birikimi için bir araç olarak kullanması olduğu görülüyor.

Türkiye, II. Dünya Savaşı sonrası iki kutuplu dünyada, kapitalist devletlerin uluslararası finans kurumları ile yakın ilişkiler kurdu. Batıya entegre olmak adına girilen bu sıcak ilişkiler sonucu; IMF, Dünya Bankası ve Avrupa İktisadi İşbirliği Örgütü'ne 1947 yılında, NATO'ya da 1952 yılında üye olundu. Bu üyelikler, ülkenin Batılı uzman ve danışmanların sürekli uğradığı ve ekonomi politikalarını

yönlendirdiği bir konuma sürüklenmesini getirdi.

Bu gelişmelerle beraber 1950'li yılların ikinci yarısında yaşanan döviz darboğazı 1960 sonrasının “Planlı Kalkınma Modeli”ni üretti. Beş yılda bir hazırlanan bu kalkınma planlarının ilki 1963-67 yılları arasında kapsadı. Devletin izleyeceği ekonomi politikalarının belli bir plan eksenine oturtulması amacını taşıyan beş yıllık kalkınma planları; özellikle izlenen özelleştirme uygulamaları sonrasında uluslararası finans çevrelerinin istediği değişimleri yapmayı hedefleyen “Yapısal Uyum Programları”nın bir parçası olmakla eleştirildi.

Türkiye'nin 24 Ocak Kararları ile dünya ekonomisiyle bütünleşme adı altında serbest pazar ekonomisine yönelmesiyle tanıştık “özelleştirme” gerçekliğiyle. İlk özelleştirme çalışmaları da 1984 yılında kamuya ait yarım kalmış tesislerin tamamlanması veya yerine yeni tesislerin kurulması amacıyla özel sektöre devir işlemleriyle başladı. 1986 yılında özelleştirmeler hız kazandı. Bugünkü Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'nın öncül yapılanması olan Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi Başkanlığı'nın temeli 1984 yılında yasal düzenlemesi

yapılarak atıldı. KİT'lerin özelleştirilmelerinin sağlanması amacıyla, 1986 yılında bir 'Master Plan' hazırlandı. Plan, özelleştirmenin hızla gerçekleştirilmesini öngörüyordu. Bu çerçevede hazırlanan planın hedefi; devletin ekonomideki sınai ve ticari faaliyetlerinin en aza indirilmesi, rekabete dayalı piyasa ekonomisinin oluşturulması, devlet bütçesi üzerindeki KİT finansman yükünün azaltılması, sermaye piyasasının geliştirilmesi, kaynakların etkin kullanımı ve yastık altındaki paraların ekonomiye kazandırılması olarak açıklandı.

Bütün bu söylemlerle kamuoyunda estirilen özelleştirme rüzgârı Turgut Özal döneminde başladı. Siyasi istikrarsızlıklar, ekonomik krizler bu süreci zaman zaman kesintiye uğrattı. Özelleştirmede geri dönüşleri engellemek amacıyla yasal bir altyapı hazırlandı. 24 Kasım 1994 tarihli ve 4046 sayılı Özelleştirme Kanunu'nun kabulüyle Özelleştirme Yüksek Kurulu ve Özelleştirme İdaresi Başkanlığı (ÖİB) kuruldu. Bu kurumların kurulması ile özelleştirmede ikinci perde açılmış oldu. 1984 yılından bugüne kadar 193 kuruluşun kamu hisselerinin satışı yapıldı ve bu kurumların 183'ünde hiç kamu payı kalmadı. Satışlarda halka arz, blok satış,

uluslararası arz, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda (İMKB) satış veya varlık satışı yöntemleri kullanıldı. 1985 yılından bugüne kadar gerçekleştirilen özelleştirme uygulamalarının toplam tutarı 29,9 milyar dolar düzeyinde.

Bu topraklarda yaşayan herkesin hakkı olan bu stratejik kurumların geleceği Türkiye'de neo- liberal etkilerin kamu yönetimi boyutundaki özgün yapılarından birisi olarak Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'na ve bu kurumun öncül yapılanması olan Kamu Ortaklığı İdaresi'ne terk edilmiş durumda. Kurum yöneticilerinin ve başkanlarının çoğunlukla kamu yönetimi deneyiminden gelmeyen, iç ve dış finans, iş çevreleriyle yakın bağları olan kişilerden seçilmesi, kurumun eleştiri oklarını üzerine çekiyor.

Bu basamakları dikkate alarak hazırladığımız özelleştirme dosyası konumuzun ikinci bölümünde;

- Devletin büyük yatırımlarla kurduğu, altyapısını oluşturduğu KİT'lerin özelleştirme adı altındaki tasfiyesi için bulduğu yöntemleri, toplumda yarattığı paradigma değişikliğini ve bu değişim sürecinin toplumu nereye doğru sürüklediğini devlet bursu ile yurt dışına okuması için gönderilen son öğrencilerden, Kardemir'de Yönetim Kurulu Başkanlığı görevinde de bulunan Doç. Dr. Sencer İmer ile konuştuk.
- Özelleştirilen kurumlar sadece binalardan ibaret değil. Yıllarca en yüce değerleri olan "emeklerini" satarak bu kurumlarda çalışan işçilerin özelleştirme sonrasındaki

akıbetleri kimse tarafından bilinmiyor. Devletin ekonomideki etkinliğinin azaltılması sürecinde işçileri nasıl bir geleceğin beklediğini, özelleştirme sonrasında bu kurumlarda çalışmaya devam eden işçilere neler olduğunu, işçilerin de geleceğini belirleyen ekonomi programlarının kimler tarafından ve nasıl hazırlandığını Türkiye'nin en büyük işçi sendikalarından Türk-İş'te Araştırma Müdürü olarak görev yapan Doç. Dr. Aziz Konukman'a sorduk.

- Yapımları Sanayi Planları'ndan başlanarak, Beş Yıllık Kalkınma Planları'nda belirlenen kurumların nasıl kurulduklarını ve özelleştirme sürecine kadarki tarihsel süreçlerini kısa; fakat tarihsel bir bütünlük içinde ele almaya devam ediyoruz. Bu sayımızda; kurulması Birinci Sanayi Planı'nda yer alan Karabük Demir Çelik Fabrikaları, faaliyete Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı sürecinde, özel teşebbüs statüsünde bir şirket olarak başlayan Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları T.A.Ş., tarihçesi Türkiye'nin ilk modern rafinerisinin kurulduğu 1955 yılına dayanan Tüpraş, Türkiye'nin ilk petrokimya tesisi olan ve Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde kurulan Petkim, temeli 1932 yılında kurulan İnhisarlar Umum Müdürlüğü ile oluşturulan Tekel ve son olarak da Türkiye'de hayvancılığın ve balıkçılığın geliştirilmesi amacıyla 1952 yılında kurulan Et ve Balık Kurumu'nu ele aldık.

Hazırladığımız dosya konumuzun bu sayısının da ilgiyle okunmasını

umuyoruz. Ekim sayımız "Kaynak Özel Sayısı" olacak. Özel sayımızın ardından Kasım ayında "Özelleştirme: Burjuvazinin Planlama İle Dansı" dosya konumuza kaldığımız yerden devam edeceğiz. Ekim ayında buluşmak dileğiyle...

Kaynakça:

- Prof. Dr. Korkut Boratav: "Türkiye İktisat Tarihi 1908-2005), İmge Yayınevi, Gözden Geçirilmiş 10. Baskı, Eylül 2006.
- Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği: "20. Yılında Türkiye'de Özelleştirme Gerçeği, Sempozyum", TMMOB Yayınları, Eylül 2005.
- TMMOB Makina Mühendisleri Odası: "Özelleştirme Gerçekleri", MMO Yayınları, Nisan 2006.
- TMMOB Makina Mühendisleri Odası: "Erdemir Gerçeği Oda Raporu", MMO Yayınları, Nisan 2006.
- Korkut Boratav, Yakup Kepenek, Erol Taymaz, Taylan Bali, N. İlter Ertuğrul, M. Ali Candan: "Türk KİT Sisteminin İktisadi Değerlendirmesi" Araştırma Raporu, KİGEM, 1998.
- Bağımsız Sosyal Bilimciler Grubu: "KİT'ler ve Özelleştirme", DİSK/ Genel İş Yayınları, Mayıs 2006.
- H. Aykut Göker: "Serbest Pazar Ekonomisi Ülkelerinde Sanayi(leşme)- Teknoloji(Ye Yetişme) Politikaları ve Devletin Rolü", MMO Yayınları, Ocak 1993.
- Av. Gökhan Candoğan, Petrol- İş Sendikası Hukuk Danışmanı
- Av. Şirin Aykul, TMMOB Makina Mühendisleri Odası Hukuk Danışmanı
- <http://www.oib.gov.tr/program/uygulamalar/kardemir1.htm>
- <http://www.kardemir.com/turkce/resimler/index.html>
- <http://www.erdemir.com.tr>
- <http://www.tupras.com.tr>
- <http://www.petkim.com.tr>
- <http://www.tekel.gov.tr>
- <http://www.ebk.gov.tr>
- <http://www.oib.gov.tr>
- <http://www.dpt.gov.tr>

Doç. Dr. Sencer İMER

Türkiye'nin Demir-Çelik Duayeni Doç. Dr. Sencer İmer'den çarpıcı açıklamalar...

“ÖZELLEŞTİRMELER ÜLKEYİ SAHİPSİZ BIRAKMAKTIR”

“TARİH İLERDE BU YANLIŞLARI YAZACAKTIR”

“İŞSİZLİK BASINCI GİTTİKÇE ARTACAK”

Doç. Dr. Sencer İmer, 1942 yılında Ankara'da doğdu. 1960 yılı Eylül ayında ODTÜ'de Elektronik Mühendisliği Bölümü'nde okurken, Kasım ayında Makina Kimya Endüstrisi Kurumu tarafından sağlanan Devlet Bursu ile eğitim görmek üzere Batı Almanya'ya gitti. 1961-68 yılları arasında Batı Berlin Teknik Üniversitesi'nde Metalurji Mühendisliği ile Felsefe eğitimi gördü ve 1968 yılında Yüksek Mühendis olarak "pekiyi" derece ile mezun oldu. 1969 yılında Berlin Teknik Üniversitesi Metalurji Fakültesi tarafından verilen yılın en iyi diploma tezi ödülü olan "Durrer Ödülü"nü aldı. 1969-73 yılları arasında Berlin Teknik Üniversitesi'nde yürüttüğü doktora çalışmasını "mükemmel" derece ile tamamlayarak "Dr. Ing." unvanı alan İmer; 1969-74 yılları arasında Berlin Teknik Üniversitesi'nde matematik eğitimi gördü. 1973-80 yılları arasında Berlin Teknik Üniversitesi'nde doktora sonrası araştırma olarak habilitasyon çalışması ve öğretim üyeliği yapan İmer; 1983 yılında sınavını başarı ile vererek "Doçent" unvanı aldı. 1982-86 yılları arasında Türkiye DPT Danışmanlığı, 1982-83 yılları arasında Sanayi ve Ticaret Bakanı Mehmet Turgut'a, 1983-84 yılları arasında Devlet Bakanı Ahmet Kurtcebe Alptemogin'e, 1985-87 yılları arasında Devlet Bakanı Ahmet Karaevli'ye, 1987-88 yılları arasında Devlet Bakanı Cemil Çiçek'e, 1987-88 yılları arasında Devlet Bakanı Yusuf Özal'a danışmanlık yaptı. Mart-Aralık 1988 tarihleri arasında Batı Berlin Çelik İşletmesi Kurucusu ve Genel Müdürlüğü, Şubat-Aralık 1983 tarihleri arasında Vasıflı Çelik Üreten Asil Çelik İşletmesi Yönetim Kurulu Üyeliği ve Yönetim Kurulu Başkan Vekilliği, 1982-87 yılları arasında Ereğli Demir Çelik İşletmeleri Yönetim Kurulu Üyeliği ve Yönetim Kurulu Başkan Vekilliği, 1988-93 yılları arasında Türkiye Demir Çelik İşletmeleri Yönetim Kurulu Üyeliği, 1987-92 yılları arasında Sivas Demir Çelik İşletmeleri Yönetim Kurulu Üyeliği, 1988-92 yılları arasında Türkiye Demir Çelik İşletmeleri Genel Müdürlüğü ve Yönetim Kurulu Başkanlığı, 1990-93 yılları arasında A.Ü. Fen Fakültesi'nde öğretim üyeliği, 1993-95 yılları arasında Türk Devletleri ve Toplulukları Dostluk, Kardeşlik ve İşbirliği Kurultayı kuruculuğu ve Organizasyon Komitesi Üyeliğinde bulundu. 1994-95 yılları arasında Zonguldak Kömür Maden Ocaklarının analizi ve yeniden yapılandırılmasını yapmak üzere Türk Hükümeti tarafından oluşturulan Zonguldak Taşkömürü Kurumu İnceleme Komisyonu Başkanı, Nisan-Haziran 1994 tarihleri arasında Türk Hükümeti tarafından Karabük ve Demir Çelik Müessesinin yeniden yapılıması ve analizi için oluşturulan Karabük Demir Çelik Fabrikaları İnceleme Komisyonu Üyeliği ve Alt Grup Başkanı, Nisan 1995-Kasım 1997 tarihleri arasında Mart 1995'te özelleştirilen Kardemir Demir Çelik Fabrikaları Yönetim Kurulu Üyesi, 1998'den günümüze kadar Kardemir Çalışanları Vakfı Kurucusu ve Yönetim Kurulu Üyesi, 1996'dan günümüze kadar KİGEM Vakfı'nın kurucusu, 1996-97 yılları arasında Zonguldak'taki Türkiye Kömür İşletmeleri (TTK) için TBMM Araştırma Komisyonu Raporörleri, 1993-2004 yılları arasında A.Ü. Fen Fakültesi (1999 yılına kadar) 1999 yılından sonra Mühendislik Fakültesi'nde, Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde Türkiye Ekonomisi, Endüstrileşme, Demir Çelik Endüstrisi Monokültürel ve Sosyal Yapılanma ile ilişkili Seminer, 1997-99 yılları arasında Devlet Bakanı Prof. Dr. Ahad Andıcan'ın bakanlığı bünyesindeki Türkiye ve Akaraba Ülkeler İşbirliği için Metalurji, Maden, Ağır Sanayi ve Savunma Endüstrisi Grubu Başkanı, 1999-2001 yılları arasında Devlet Bakanı Prof. Dr. Haluk Mehmet Çay'ın bakanlığı bünyesinde bulunan Türkiye ve Akaraba Ülkeler İşbirliği için Metalurji, Maden, Ağır Sanayi ve Savunma Endüstrisi Grubu Başkanı, 1992-2004 yılları arasında merkezi Ankara'da bulunan Işık Makine İmalat ve Pazarlama Şirketi Yönetim Kurulu Başkanı, 1999-2002 yılları arasında Kardemir Liman A.Ş.'nin Yönetim Kurulu Başkanı, 1999-2002 yılları arasında Kardemir Makine ve Döküm A.Ş.'nin Fabrika Yönetim Kurulu Başkanı, 1998-2002 Kardemir Çelik Yapı İmalat ve Montaj A.Ş. Yönetim Kurulu Başkanı, 1997-2001 Kardemir Yönetim Kurulu Başkanı, 2001-2001 Kardemir Yönetim Kurulu Üyesi olarak görev yaptı. 2002-2004 yılları arasında Hacettepe Üniversitesi ile Ankara Üniversitesi'nde Lisans, Yüksek Lisans ve Doktora dersleri verdi. 2004 yılından beri Hacettepe Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde öğretim üyeliği ve Devletler Hukuku Ana Bilim Dalı Başkanlığı görevini sürdürüyor. Çeşitli uluslararası kurumlarda da önemli görevler üstlenilen Doç. Dr. Sencer İmer'e, Nisan 1997'de Federal Alman Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı tarafından, en büyük Devlet Nişanı olan "Birinci Dereceden Liyakat Nişanı" verildi. İmer ayrıca; 2006 yılından beri ART Televizyonu'nda "Ülkeler ve Stratejiler" haftalık program yapımcılığı ve sunuculuğunu, Nisan 2007'den beri de Ahmet Yesevi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Araştırmalar Forumu "Asyavrupa" Yayın Yöneticiliğini yapıyor. Doç. Dr. Sencer İmer'in çok sayıda bilimsel makale ve monografisi, iki araştırma raporu ve bir kitabı bulunuyor.

- **“Ekonomik hâkimiyeti kaptırarak, İstiklal Savaşı'nda kazandığınız bağımsızlığınızı veriyorsunuz, mesele budur”**
- **“Türkiye NATO'ya ve Batıya bu derece engaje olmamalıydı. Bu yüzden Sovyet işgali konusunda oyuna geldi.”**
- **“2005 senesi Aralık ayında şimdiki Başbakan Sayın Erdoğan o zamanki Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac ile Fransa'da görüştüğü zaman, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girmesiyle ilgili protokol konusunda gayet garip; Fransa'nın en büyük demir-çelik holdingi olan Arcelor'un Yönetim Kurulu Başkanı ile de bir araya geldi”**
- **“Karabük'teki hisseler çalışanların elinden düştü; şu anda kimse çalışanların elinde kalan oranın ne kadar olduğunu bilmiyor, oradaki birtakım çevreler bunu ele geçirdiler”**
- **“Yalnız çalışanlara devrederek, bir fabrikayı devletin elinden alarak yaptığınız bir model yürümüyor”**
- **Türkiye'de verilen işgücüne katılım ve işsizlik rakamları yanıltıcı**
- **“Avrupa Birliği'ne gireceğiz, onlar halledecek” diye millet aldatıldı**
- **“Mantık olarak çok açık söylüyorum; er geç karma ekonomi ilkesi tekrar geri gelecektir Türkiye'de”**
- **“İnsanlara “Sen aç kal, sen işsiz kal” diyemezsiniz, onlara çadırlarda yemek vererek, birtakım hediye paketleri vererek günü geçiştirmek suretiyle bunu ne kadar idare edebilirsiniz, böyle olur mu?”**
- **“Sivil bir darbe, ihtilâl veya başka türlü bir ihtilâli hiçbirimiz istemeyiz; yani bunun sonu budur”**
- **“Türkiye'deki politik partiler, bu açıdan bence iflas etmişlerdir, bunu söylemek zorundayım”**
- **“Devekuşu gibi kafamızı kuma gömerek veya başkalarının bize empoze ettiği ilkesizlikleri ilke kabul ederek bir yere varamayız”**
- **“Devlet Planlama Teşkilatına gerek kalmadı, yapacağı plan bir şey ifade etmiyor”**

Onlar, yıkıntılar arasında kalan bir ülkeyi yeniden kurmak, olmayan altyapıyı yapmak ve toplumu modern dünyaya taşıyacak sanayiye inşa etmekle sorumluydular. Ağır

bir yükün altına girdiklerinin farkındaydılar; ama önemli olan bu sorumluluğun kendilerine verilmesiydi. Hepsi Avrupa'nın çeşitli üniversitelerinde okudular. Başarılı

dereceler alarak, heyecanla döndükleri ülkelerinde hemen işe koyuldular. Geçen zaman içinde bir şeyler değişmeye başlamıştı. Büyük çabalarla ve heyecanla kurdukları sanayi kurumları birer birer elden çıkarılıyor, “para” tüm değerlerin önüne geçiyordu. Türkiye’de ve dünyada birçok demir çelik kurumunun kuruluşuna öncülük eden, birçok demir çelik kurumunda ve işletmesinde yöneticilik yapan Doç. Dr. Sencer İmer ile değişen değerleri, ülkeyi ve bu değişimin bir parçası olan özelleştirmeleri konuştuk.

- Yanılmıyorsam Siz de yurt dışına okuması için gönderilen öğrencilerdensiniz değil mi?

Evet, ben de bir kamu iktisadi kuruluşunun gönderdiği, okuttuğu öğrencilerden birisiyim. Makine Kimya Endüstrisi Kurumu adına gittim, Berlin Teknik Üniversitesi’nde metalürji yüksek mühendisi oldum. Önce ODTÜ’de Elektrik-Elektronik Bölümünde başlamıştım; ama bu burs olunca, tabii Almanya’yı tercih ettim, Almanya’ya gittim, Berlin’i seçtim. Berlin’i seçmemin sebebi de Berlin’de hem sanat hayatının, kültür hayatının daha yoğun olması; çünkü müziğe, tiyatroya çok meraklı bir insandım. O yüzden onları orada görmek, beraber yaşamak istiyordum. Doğu ve Batı rejimlerinin aynı anda bir arada olduğu bir şehirdi Berlin. İki rejimi aynı anda yaşamak istiyordum; yani birbirleriyle olan rekabeti, ne olduklarını yaşayarak anlayabilmek istiyordum.

“BİZİM NESİL PARA PUL PEŞİNDE KOŞMAYAN İNSANLAR”

- Hangi yılları bahsettiğiniz bu yıllar?

Bahsettiğim 1961 yılı, duvar yapılmadan önceki dönemler. Tabii o zaman Kennedy Amerikan Cumhurbaşkanıydı biliyor-

sunuz, Kennedy’nin öldürülmesi hadisesini de yaşadım. Ben sosyal şeylere zaten meraklıydım; çünkü 27 Mayıs döneminde Ankara Kurtuluş Lisesi Edebiyat Kolu Başkanıydım. 27 Mayıs’ta, biz öğrenciler o zamanki mevcut hükümetin devrilmesi için yapılan hareketin içinde olmuştuk, ben de onlardan birisiyim. O zaman Deniz Baykal, Hukuk Fakültesi talebelerinin temsilcisiydi, Hikmet Çetin de Siyasal Bilgiler Fakültesi’nin temsilcisiydi. Fakat ben, ülkeme daha çok bir teknisyen olarak hizmet etmek amacıyla, iyi yetişmiş bir eleman olarak geri dönüp ülkemizin kalkınmasına katkıda bulunmak için bu bursu tercih ederek Almanya’ya gittim. Bizim nesil, 1960’ta liseden mezun olan, ondan öncekiler de öyle tabii; son derece memleketine bağlı, ülkesini kalkındırmak için kendi çıkarlarını tamamen geri plana atan, para pul peşinde koşmayan insanlar. Bu benim dikkatimi çekiyor; ama sonradan bunun bozulduğunu tespit ediyorum.

“GENÇLERİN ‘YAŞAYAN ÖLÜLERE’ DÖNÜŞMESİ 1980’DEN SONRA BAŞLADI”

- Ne zaman bozulmaya başladı, kırılma noktası nerede başladı?

Bence bu kırılma noktası 1980’lerde başlıyor. Onun sebebi de şuna dayanıyor kanaatimce: 1970’li yıllarda, 60’lı yıllarda biz yurtdışına gittik; ben 68’de üniversiteyi bitirdim. “68 Kuşağı” dedikleri kuşağın temsilcisi oluyorum aynı zamanda. Berlin’de o hadiselerin aktif olarak da içinde oldum. Dolayısıyla bunun kırılma noktasına gitmesi; sosyal angajmandan vazgeçilmesi, gençlerin bir nevi yalnız para pul peşinde koşan, doymuş, artık idealleri olmayan, küsmüş, hayattan ümidini kesmiş, yaşayan ölüler haline dönüş-

mesi diyeceğim, 1980’den sonra başladı diye düşünüyorum. Onun en büyük sebebi de 1980 öncesi talebe çatışmalarında, sol-sağ çatışmalarında kardeşin kardeşi ortadan kaldırmaya kalkması, maalesef bunun tırmanması ve arkasından da bunların 12 Eylül’den sonra cezalandırılmaları, “Demek ki bizim bununla uğraşmamıza gerek yokmuş” gibi bir duygu bıraktı insanlarda. Yani sosyal angajmandan uzaklaşma, hatta değerlerini satma gibi bir durum ortaya çıktı. Bu, bir toplum için çok tehlikeli bir şey tabii; çünkü gençleri olmayan, gençlerine dayanamayan bir toplum... Atatürk de zaten gençlere emanet ediyor, sebebi de; onun enerjisi, eskilerin tecrübesi ve bilgisiyle birleşerek ülkeye bir hamle verebiliyor. Bence burada böyle bir kırılma noktasını yaşadı Türkiye.

ULUS-DEVLET KAVRAMINDAN UZAKLAŞMA TARİHİ BİR DÖNÜM NOKTASI

- Değerlerin dönüşümünü neye bağlıyorsunuz?

Değerlerin dönüşümü bir noktada kişisel çıkarların ön plana çıkması, kapitalist ekonomiye tamamen bağlanma; yani karma ekonomiden uzaklaşma, hepsi birbiriyle paralel gidiyor bunların. Dolayısıyla toplumsal değerlere önem vermeme; yani “Benim karnım nerede doyuyorsa, orası benim vatanımdır” kavramının oluşması, ulus-devlet kavramından uzaklaşmayı beraberinde getiriyor. Bu bence tarihi bir dönüm noktasıdır. Ben kendi dönemimde liseden mezun olmuş, üniversitede okumuş, Türkiye’nin bilim hayatında, politik hayatında veya ekonomi hayatında iş yapan insanlara bakıyorum, hepsinde kendimde olan özellikleri tespit ediyorum. Bu durum bir tesadüf değil. Demek ki bir eğitim politikası varmış, bu eğitim politikası da iyi ve başarılı bir eğitim politikasıymış.

Çünkü gittiğimiz ülkelerde de en başarılı öğrenciler olduk, ben üniversiteyi birincilikle bitirdim. Üniversitede yabancı olmama rağmen, Alman vatandaşı olmamama rağmen, devlet memuru olarak özel izinle asistan olarak atandım, daha sonra birtakım mükâfatlar kazandım. Bunların hiçbirisi bir tesadüfün sonucu değil. İyi bir eğitim, ayrıca bir vatan sevgisi ve bütün bu yaptığımız şeyleri ülkeye tekrar geri verebilmek arzusu, kaygısı bize verilmiş. Yani biz, “Kazancımızı maksimize edelim, çok zengin olalım, keyfimize bakalım” diye eğitilmedik ve hiçbir zaman da bu kılığa giremiyoruz. Ben, benim nesilden arkadaşlara bakıyorum, hiçbirisi öyle değil. Fakat sonradan gördüğüm, temas ettiğim dönemlerdeki insanlar; özellikle 1980’den sonra çocuklarda böyle biraz “Biz işimize bakalım, nerede karımızı doyarsa orada” mantığı hâkim.

“DEVLET BABA”DAN EMPERYALİZMİN YAKLAŞIMLARINA KAYDIK

Böyle bir dönemden geçmişiz, ondan dolayı mutluyum; ama biz ne kadar ülkeye karşı görevimizi yapabildik, ne kadar dönüştürebildik, tabii bu büyük bir soru işareti. Bazı şeyler bizim gücümüzü de aşmış görünüyor, böyle bakacak olursanız; ama hepimiz gayet samimi olarak çalıştık. Bu açıdan baktığımızda, “Devletin yeri ne olmalıdır dünya üzerinde?” Türkiye için bu kavramla karşı karşıya kalıyoruz. Bence devletin yeri Türkiye’de çok önemliydi; yani “devlet baba” denilirdi; devlet, zayıf olan insanların arkasında duran bir devletti. Bir anda devlet kavramı değişti; “Devlet ekonomiden çekilsin, her yerden çekilsin, devlet küçülsün, her şeyi özel sektör yapsın, yabancı sermaye her şeyi halletsin” gibi maalesef emperyalizmin ve kolonyalizmin yaklaşımlarına da uyan bir gelişmeyle karşı karşıya kaldık.

- İki sistem arasındaki farklılıkları konuşursak; devletin yatırımcı olarak piyasada yer almasıyla, özel sektörün yer alması arasında ne gibi farklılıklar var? Yani devletin yatırımcı olması neden önemli? Çünkü sokaktaki insanlarda “Benim açımdan değişen bir şey yok” düşüncesi hâkim...

Onlar işin detayına inmedikleri için öyle düşünüyorlar. Türkiye, Cumhuriyeti ilan etmesiyle birlikte dünya içerisindeki gelir dağılımına baktığımız zaman geri kalmış, gelir bakımından zayıf olan ülkeler arasında yer alıyordu. Bugün, dünya üzerinde ülkeleri ayırdığımız zaman üç gruba ayrılıyor: Bunlardan birisi zenginler grubu, bir tanesi orta gelirli grup, bir tanesi de fakir ülkeler grubu. Buna tabii kibar isimler de verebilirsiniz; gelişmiş ülkeler, gelişmekte olan ülkeler, azgelişmiş ülkeler gibi... Bu zengin olanlar, dünya nüfusunun takriben yüzde 15’ini teşkil ediyorlar; ama dünya milli gelirinin yüzde 81’ini alıyorlar, bu çok ciddi bir durum. Fakir olanlar, aşağı yukarı dünya nüfusunun yüzde 40’ını teşkil ediyorlar; ama dünya gelirinin yüzde 3’ünü veya 4’ünü alıyorlar. Yani korkunç bir gelir dağılımı bozukluğuyla karşı karşıyayız. Orta sınıf dediğimiz grubun da alt ve üst sınıfları var.

Burada Türkiye’nin dahil olduğu orta gelirli sınıfın üst grubu; dünya gelirinin yüzde 5’ini alıyor, dünya nüfusunun yüzde 5’ini teşkil ediyor, yani tam bir orta direk Türkiye. Ama Türkiye; 1923 senesinde Atatürk ile birlikte işe başladığı, Osmanlı’nın yıkılan enkazı üzerine Türkiye Cumhuriyetini kurduğu zaman da bu fakir olan ülkeler arasında yer alıyordu. Türkiye, geçen süreç içerisinde azgelişmiş olan durumdan gelişmekte olan ülkelerin üst sınıfına terfi etmeyi başardı. Zengin olan, dünya nüfu-

sunun yüzde 15’ini teşkil eden sınıfın içerisinde giremedi, bugünkü kur seviyesiyle 5 bin dolarlık bir seviyede. Dolar kuru herhangi bir şekilde değişime uğrasa bakarsınız bir anda bu yarı yarıya da düşebilir. Yani Türkiye yine ortada, orta sınıf içerisinde kalır.

Osmanlı Devleti zamanında Türkiye’nin sanayileşmesi yapılamamış, tarım toplumu olarak kalmış, sanayi evresine geçememiş, hizmet sektörüne de geçemiyor; yani o olmadı mı öbürüne zaten geçemiyorsunuz. Dolayısıyla Atatürk, Türkiye’yi o tarafa taşıyabilmek için devrimler yapmış. Bu devrimlerin en önemlisi, “Cumhuriyet” dediğimiz rejimin kurulması; yani monarşik bir sistemden, bir tiran rejiminden, halkın karar verdiği bir rejime dönülmesi. Ama cumhuriyet ve demokrasiyi birbirine karıştırıyoruz; cumhuriyet ve demokrasi farklı şeyler. Cumhuriyet, halkın birlikte yaşama iradesini ortaya koyduğu bir şey; yüzde 51’i teşkil eden hâkim grubun demokrasi adı altında başkalarına her şeyi dikte ettiği rejim anlamına gelmiyor.

Dikkat ederseniz Atatürk, yaptığı hitabelerde Türk demokrasisinden değil; Türkiye Cumhuriyeti’nden bahseder hep. Türk gençliğine de Türkiye Cumhuriyeti’ni emanet eder ve “Cumhuriyete sahip çıkın” der, bu çok önemli. Biz bunun pek farkında değiliz, yani cumhuriyet ve demokrasiyi birbirine karıştırıyoruz. Tabii bu, birileri tarafından da amaçlı olarak karış-

tırılıyor. Çünkü manipasyon yoluyla, özellikle basın-yayın organlarını kullanarak veya karşı-devrim hareketlerini başlatmak suretiyle belli bir oranı sağlayıp, böylece “Çoğunluğun hakkına uymanız lazım, rejim bunu gerektiriyor” diyerek bize empoze ediliyor; ama bu doğru değil. Anayasa meselesi de onun için önemli; çünkü anayasa meselesi, bir ülke içerisinde yaşayan insanların müşterek yaşama anlaşmasıdır; yani yüzde 51’in tayin ettiği bir kural değildir, “Cumhuriyet” budur.

DEVİRİMİ YAPANLAR TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NE SAHİP ÇIKMAK ZORUNDA

Dolayısıyla Türkiye Cumhuriyeti’ne devrimi yapmış olanlar sahip çıkmak zorundadır. Atatürk, bunu yaparken bu esası koyuyor, kadınlara ekonomik hayatta yer veriyor; çünkü o tarihte, erkekler savaşta gittiği için Türkiye nüfusunun çok büyük bir kısmı kadınlardan oluşuyor. Ayrıca kadınların zaten ekonomide yerlerini almaları gerekiyor. Onlar için sosyolojik değişiklikler yapıyor, Medeni Kanunu değiştiriyor, yazı devrimini yapıyor, okullaşmayı değiştiriyor. Batılı bir okul sistemini getiriyor;

yani Türkiye’de teknik olarak olmayan özellikleri Batıdan almayı yeğliyor. Atatürk, Batılılaşmayı değil, “medeniyet” dediğimiz, eksik olan tarafları tamamlamayı istiyor. Onun için Atatürk’ü hep “Batılılaşma” olarak tanımlıyorlar, ben bunu doğru bulmuyorum. Atatürk Batılılaşmadan bahsetmiyor; Türkiye’nin teknik veya ilimde eksik olan taraflarını tamamlamasını öneriyor. Bu eksiklerini Çin’den de tamamlayabilir, oradan da almasını öneriyor. Bazıları “Avrupalılaşmamızın bir temelidir bu” diyerek, bunu ortadan kaldırmaya çalışıyorlar, çok yanlış bir yaklaşım bu.

Atatürk, Lozan Anlaşması’ndaki kurallar sebebiyle 1923-29 arasında kamuyu yatırımcı olarak kullanamıyor; çünkü devletin elinde birikmiş bir sermaye yok, özel sektörü motive etmeye çalışıyor. İzmir İktisat Kongresi’nde bütün sınıflar arasında sağlamış olduğu birlik son derece önemli; çünkü yalnız sermaye sınıfının değil, aynı zamanda köylünün, işçinin, memurun, zanaatkârın bir arada olduğu bir konsensüs, bir mutabakat sağlıyor. Sağladığı bu mutabakat üzerine ekonomiyi inşa ediyor. Öyle bakacak olursanız; 1923’ten 1938’e kadar 15 senelik bir süreç, çok uzun bir süreç değil.

1929’a kadar zaten sınırlı bir durum var. Ona rağmen, Türkiye’de eksik olan bir alt yapıyı; yani demir yollarını getiriyor. Çünkü Türkiye bir kara ülkesi; etrafı denizlerle çevrili olduğundan deniz ülkesi de; ama iç kısımlar kara. Bu nedenle kara yolları yerine, demir yollarına öncelik veriyor. En ucuz taşıma demir yolları ile yapılıyor. Atatürk demir yollaşmayı sağlıyor ve Osmanlı zamanında 4 bin kilometrelik bir demir yolu şebekesi varken, bu süreç içerisinde aşağı yukarı 4 bin kilometre daha ilave ediyor. Türkiye’nin bütün o kaynaksızlığına rağmen bunu yapıyor; tüneller aç-

17 Şubat 1923 İzmir İktisat Kongresi açılış töreni

“Türkiye dengeyi koruyabilseydi, belki gelişmesini çok daha hızlı devam ettirebilirdi. NATO'ya ve Batıya bu derece angaje olmamalıydı.”

yor, Zonguldak-Ankara arasını bağlıyor, oradaki yerli taş kömürünü temel enerji kaynağı olarak kullanmaya çalışıyor. Yani Türkiye'yi ayağa kaldırmak için yapılan sistemli, uzun vadeli bir çalışma. Birinci Kalkınma Planı da onun en önemli örneklerinden bir tanesi.

Ancak Atatürk, Marksist bir ekonomi; yani tam devletçi bir ekonomi kurmuyor. Atatürk'ün kurduğu karma ekonomide; özel sektörün, yabancı sermayenin yapmadığı, ki onlara da devletin kalkınması açısından neler yapması gerektiğini söylüyor devlet, yatırımları devlet yapıyor ve tatbik ediyor. 1929 ile 1938 arasında bütün bu yatırımlar yapılıyor; Türkiye çok önemli bir sanayi kalkınması sağlıyor ve gerek büyüme hızı, gerek sanayi büyüme hızı itibarıyla Türkiye'nin şu ana kadar geçen bütün dönemini incelediğiniz zaman böyle bir dönemi bir daha yaşamadığını görürsünüz. Üst üste bu kadar hızlı büyüme dönemi geçirmemiştir. Bir taraftan eğitim kalkınması, bir taraftan sosyal kalkınma, bir taraftan bilimsel kalkınma, diğer taraftan da sanayi kalkınması; yani eksik olan sanayileşmeyi Atatürk bu yolla kalkındırmaya çalışıyor. Ama Atatürk; özel sektöre de yabancı sermayeye de Türkiye'nin çıkarları doğrultusunda olması kaydıyla, devletin koyduğu planlar çerçevesinde “hayır” demiyor.

TÜRKİYE'NİN SOVYET İŞGALİNE UĞRAMASI İHTİMALİ TARTIŞILIR

- İlk iki Beş Yıllık Sanayi Planları, sonra 1963 yılından itibaren beş yılda bir hazırlanan Beş Yıllık Kalkınma Planlarına baktığımızda, hepsinde özel sektörün ya da yabancı sermayenin önünü açacak birtakım maddelerin yer aldığını görüyoruz. Öyleyse bizi bugünkü duruma getiren handikap nasıl gerçekleşti?

Araya II. Dünya Savaşı giriyor, bu İnönü'nün suçu değil. İnönü, Türkiye'yi II. Dünya Savaşı'na sokmayarak bence de çok önemli bir hizmet yapmıştır. Türkiye II. Dünya Savaşı'na girmiş olsaydı, hangi tarafta olursa olsun; mutlaka büyük hasara uğrayacaktı, çok açık bu. İnönü, o hasardan Türkiye'yi korumuştur, bunu unutmamak lazım. Ama 1946 senesinde, II. Dünya Savaşı'nın bitiminden sonra Amerika, dünya üzerinde eski koloniyal güçlerin; özellikle İngiltere, Fransa ve Hollanda gibi Avrupa ülkelerinin koloniyal güçlerini tasfiye etmek için bütün dünyaya bir kalkınma politikası empoze ediyor ve destekliyor. Marshall Planı da bu çerçevede ele alınabilir. Amerika, çok kısa bir süre içerisinde eski koloniyal güçlerin yerini alıyor. Yani onların koloniyal güçlerini yıkıyor, orta-

dan kaldırıyor; ama kendisi aynı rolü tek dünya gücü olmak şeklinde üstleniyor. Bunun karşısında da Sovyetler Birliği var, denge unsuru olarak. Sovyetler Birliği kendisini koruyor, o da büyük bir kalkınma hamlesi içerisinde. Büyüme sayıları bunu açıkça gösteriyor. Sanayileşmesini tamamlıyor, dünya gücü haline geliyor, teknolojiye çok ilerliyor.

Bu esnada Türkiye, tek taraflı olarak NATO'ya giriyor. “Sovyetlerin işgaline uğrarım” korkusu altında oluyor bütün bunlar. Böylece Batıda yerini alıyor. Acaba bu hakikaten böyle miydi, bu tartışılıyor şimdi; yani Sovyetler Türkiye'yi hakikaten işgal mi edecekti, yoksa biz oyuna mı geldik burada?..

TÜRKİYE SOVYET İŞGALİ KONUSUNDA OYUNA GELDİ

- Sizin görüşünüz nedir?

Benim kanaatim, Türkiye'nin burada oyuna geldiğidir, ben öyle olduğunu düşünüyorum. Yani Türkiye dengeyi koruyabilseydi, belki gelişmesini çok daha hızlı devam ettirebilirdi. NATO'ya ve Batıya bu derece angaje olmamalıydı. Kendi özel dış politikasını güderek gidebilseydi, Atatürk çizgisini devam ettirebilseydi, bugün belki daha ileri bir noktada olabilirdi.

- “Batıya angaje olmak” derken, Avrupa Birliği sürecini de buna dahil ediyor musunuz?

Hepsini dahil ediyorum. Bir ülke, kendisinden güçlü olan ülkelere yanaşırsa, o güçlü olan ülkelerle aynı masada oturamayacağı için bir müddet sonra ister istemez onların baskısı altında kalır.

AMERİKALILARIN HAZIRLADIĞI RAPORDA KARABÜK'ÜN KAPATILMASI ÖNGÖRÜLÜYOR

- Şu an Türkiye'nin konumu bu mu?

Budur. Ama eğer siz, bağımsız bir yolda gidebilir ve dengenizi koruyabilirsiniz, gelişmenizi hızlandırabilirsiniz, o zaman böyle bir duruma düşmeyebilirsiniz. Bu duruma düşmüşüştür benim kanaatimce, geriye dönük olarak söylüyorum bunu. Böyle olunca, bu bağımlılıkla Türkiye, daha çok dışarıdan borç alarak, borç aldığı yerlerin söylediği sanayileşme politikaları yönünde ilerleyerek bir yerlere gelmeye çalışmıştır. Mesela Demokrat Parti Hükümeti zamanında, 1948'de verilen bir rapor vardı; burada Amerikalılar yardım yapmadan önce, Karabük'ün kapatılmasını öngörüyorlar. “Ağır sanayi ile uğraşmayın, Ereğli falan, buna gerek yok” diyorlar. Nitekim Amerika'da 1950'lilerde çıkmış kitaplar var. Bu kitaplarda Türkiye, çelik üreten ülkeler arasında görünmüyor gelecekte, Arjantin görünüyor da Türkiye görünmüyor.

“Küçük bir kapasiteyle Ereğli'nin olduğu yerde fabrika kurulmasını Amerikalılar zorla kabul ediyorlar; ama bunun daha büyük bir kapasiteyle kurulmasını reddediyorlar”

EREĞLİ'NİN KURULMASINI AMERİKALILAR ZORLA KABUL EDİYOR

-Bugünkü politikaların o dönemde oluşturulduğunu söylüyorsunuz...

Evet, oluşturmuşlar. Türkiye böyle bir ülke değil, diyor ki; “Sen daha çok döküm yap, küçük sanayiyle uğraş, yani böyle büyük şeylerle uğraşma. Turizm yap, tekstil yapabiliyorsan yap, tarımla uğraş, kömür çıkarıyorsan çıkar; ama sanayide karşımıza gelme.” Tabii o zaman Japonya daha yeni oluşuyor, Kore yok ortalıkta. Bir sanayi gücü olmasını, kendilerine rakip olacak güçlerin oluşmasını diğer ülkeler istemiyorlar; yani Türkiye'nin en büyük handikaplarından birisi bu. Küçük bir kapasiteyle Ereğli'nin olduğu yerde fabrika kurulmasını Amerikalılar zorla kabul ediyorlar; ama bunun daha büyük bir kapasiteyle kurulmasını reddediyorlar. Daha sonra Türkiye, üçüncü bir çelik fabrikasını kurmak istediği zaman da, ki İnönü'nün böyle bir teşebbüsü

vardır; o zamanki Alman Şansölye Erhardt diyor ki, “İhtiyacınızı bizden alırsınız, bizim yeterli kapasitemiz var.”

İNÖNÜ: “NATO'NUN MOSKOVA'YA EN YAKIN KANADI OLALIM”

- İnönü, bu bahsettiğiniz üçüncü fabrikayı nerede kurmayı düşünüyor?

Karabük ve Ereğli'den ayrı, üçüncü bir demir-çelik fabrikasını, bugün İskenderun Demir-Çelik dediğimiz yerde kurmayı düşünüyor, cevhere dayalı. Bunun üzerine İnönü, o zamanki Sanayi Bakanı olan Muammer Erten'i Moskova'ya gönderiyor ve diyor ki; “NATO'nun Moskova'ya en yakın kanadı olalım.” Rusya'dan yardım alıyor ve 10 tane fabrikanın Türkiye'de kurulması bu şekilde mümkün oluyor. Onlardan birisi İskenderun Demir Çelik Fabrikası'dır. “Rus teknolojsi kötü” derler, bakin şimdi gayet güzel çalışıyor, modernize de oluyor. Ben o fabrikanın Genel Müdür-lüğünü de yaptığım için söylüyorum. İskenderun Demir-Çelik'i Ruslar kuruyorlar. Türkler Sovyetler Birliği'nden İskenderun Demir-Çelik'i Rus teknolojsisini çok istedikleri için değil, başkası vermediği için alıyorlar. Avrupa vermiyor, Amerika vermiyor, diğerleri vermiyor. Mesela burada kurulan Aliağa Rafinerisi, PETKİM bunlardan bir tanesidir, Paşabahçe'nin kurduğu o cam fabrikası öyledir. Sonra Türkiye'de

KARDEMİR

kurulan bazı çimento fabrikalarının, Seydişehir Alüminyum Fabrikası'nın bu çerçevede düşünülmesi gerekir.

"HERŞEY YÜKSEK TEKNOLOJİYLE OLMUYOR"

Bütün bunlara bakıldığında Sovyetler Birliği'nin, Atatürk döneminde olduğu gibi kalkınmakta olan ülkelere destek veren karşı bir güç olarak yeniden Türkiye'ye yaklaşma döneminin başladığını görüyoruz. Bu yakınlaşma sonucunda bu 10 tane tesis kuruluyor. O zaman Demirel Hükümeti de bunu destekliyor, onlar da bunun yanında yer alıyorlar. Ama ondan sonra, 80'lere doğru geldiğimizde Sovyetler Birliği zayıflamaya başlıyor, kendi iç problemleriyle uğraşıyor ve 90'da da çöküyor. Bu arada Türkiye'ye bu anlamda büyük yatırımlar gelmiyor, yani var; ama küçük yatırımlar. Ereğli Demir-Çelik bir tane var, İskenderun, PETKİM, TÜPRAŞ bir tane var, ikincisi yok. Ama Türkiye'nin bu şekildeki tesislerin büyüklerini de kurabilmesi lazım aynı zamanda. Her şey küçük ve orta boy ile olmuyor, her şey yüksek teknolojiyle de olmuyor, klasik teknolojilerin de olması gerekiyor.

Çelikçi olduğum için, çeliği özellikle öne çıkarıyorum gibi görünüyor; ama öyle değil. 1967'lerde yaşamış olan tanınmış uluslararası ilişkilerci, Fox ismini taşıyor, o dünya güçlerini tanımlarken şöyle basit bir yaklaşım ortaya koyuyor, özellikle üç faktöre bağlıyor; "Milli güç eşittir nüfusun üçüncü kökü". Nüfusun üçüncü kökünü almasının sebebi; nüfusu fazla olup da fakir ülkeler sınıfında olanların etkisini azaltmak milli güçle oluyor. Sonra da "Çarpı o

ülkedeki çelik üretimi çarpı o ülkedeki enerji tüketimi" diyor. Çelik üretimi niye önemli; çünkü çelik, dünyada diğer ülkelerde de görüldüğü gibi, altyapı olarak, bina olarak, demir yolu olarak, liman olarak ve onun ötesinde endüstriyel ürünler olarak karşımıza çıkıyor. Çeliği ne kadar çok üretirseniz, o kadar çok ürünleri; otomobil, gemi, tren, makine gibi; yapıyorsunuz demektir. Yani bu miktara bağlı olan bir şey. "Dışarıdan ithal ederek olmaz mı?" dersiniz, olmadığını görüyoruz. Genel olarak çeliği kendisi üretenler bunu yapıyorlar. "Bütün bunlar çarpı enerji tüketimi" diyor. Enerji tüketimi de bir

ülkenin refahını, aynı zamanda ülkedeki üretim kapasitesini ifade ediyor. Ne kadar çok enerji tüketirseniz, o kadar çok da gayet tabii üretim yapıyorsunuz ve daha iyi yaşıyorsunuz demektir.

EREĞLİ'NİN 500 BİN TON KAPASİTEYLE KURULMASI KAVGA DÖVÜŞ SAĞLANDI

1980'lere geldiğimizde özel sektörün çok az bir üretimi olduğunu görüyoruz. Ark ocakları, o da hurdadan üretim yapıyor. Biz destek vererek Türkiye'yi iyi bir noktaya çıkarmak için çalıştık. Bir Ereğli Demir-Çelik'e, bir Karabük Demir-Çelik'e, bir İskenderun Demir-Çelik'e baktığımız zaman, bunları özel sektör

kurmadı. Neden özel sektörün ve yabancı sermayenin kurmadığını sormak lazım. Cevabı çok açık: Çok büyük yatırımlar gerektiriyor, geri dönüşü çok uzun süreli ve stratejik bir önem taşıyor. Bunu ürettiğiniz zaman ona bağlı olarak bir sürü ürünler piyasaya çıkacak. Adamlar sizi rakip gördükleri için, teknolojiyi vermek istemiyorlar. Yani Erhardt'tan istediğiniz zaman üçüncü demir-çeliği kurmuyor. Amerikalılar Ereğli'yi kurarken, 270 bin ton kapasiteyle kuruyorlar. Halbuki Türkiye'de bugün Ereğli 3,5 milyon ton yapıyor. 500 bin kapasiteyle kurulması zorla, kavga dövüşle sağlanıyor; ama bugün Türkiye'nin Ereğli'nin üretiminin 3 katına ihtiyacı var. Olmadığı için Türkiye; neredeyse 7 milyon ton, Ereğli'nin 2 katını ithal ediyor. 2020'lerde Türkiye'nin 25 milyon ton saca ihtiyacı olacak; gemi, tren, otomobil yapabilmek için.

BATILILAR TEKNOLOJİ VERMEYİNCE SOVYETLER'E YAKLAŞILDI

Demek ki bu temel sanayiye devlet kuruyor bir ülkede. Atılımların boşa kalmasının en büyük sebebi; başka menfaat gruplarının, kendi pazarlarını başkasına kaptırmamak, kendisine rakip yaratmamak isteyen güçlerin engel çıkarmasından kaynaklanıyor. Atatürk Karabük'ü kuruyor, arkasından da Ereğli bu baskılar altında kuruluyor. Daha sonra İskenderun Demir Çelik kuruluyor. Nasıl kuruluyor; Sovyetlere yaklaşarak, Batılıların teknoloji vermemesi sebebiyle.

"500 bin kapasiteyle kurulması zorla, kavga dövüşle sağlanıyor; ama bugün Türkiye'nin Ereğli'nin üretiminin 3 katına ihtiyacı var. Olmadığı için Türkiye; neredeyse 7 milyon ton, Ereğli'nin 2 katını ithal ediyor"

YALNIZ KARA YOLU İLE BAĞLANTI BAĞIMLILIĞI ARTIRIYOR

Diğer taraftan, demir yollarına bakarsanız; Türkiye'nin 8 bin kilometre demir yolu var. Bugün 8 bin 700 kilometre demir yolu var Türkiye'nin. Bütün bu süreç içinde, Atatürk öldüğünden bu yana yapa yapa belki bin kilometre ancak yapmışız, bir şey yapmamışız. Eğer siz demir yollarını döşemezseniz, ülkenin her yerine ucuz ve hızlı gidişi sağlamazsanız, mal ve hizmet akışını sağlayamazsanız, ülkeyi nasıl kalkındıracaksınız? Bu bağlantıyı yalnız kara yolları ile sağladığınız zaman, hem petrol bakımından çok bağımlı hale geliyorsunuz, hem de araç ve yedek parça bakımından. Dolayısıyla kalkınmanız darbelenmiş oluyor, daha pahalı bir taşıma yöntemine başvurmuş oluyorsunuz.

“DÜNYADA BUNU YAPMIŞ OLAN ÜLKE VAR MI?”

Demek ki devletlerin, ülkelerin gelişmesinde liberal yaklaşımın dışında, karma ekonomi yaklaşımı, geri kalmış bir ülkenin ilerleyebilmesi için olmazsa olmaz şartlarından bir tanesidir. Türkiye henüz zengin ülkeler arasında yerini almış değil. O halde, Türkiye'nin hâlâ karma ekonomi ilkesine ihtiyacı var. Fakat maalesef, bugünkü muhalefet partisi Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) de dahil buna, karma ekonomiyi reddediyorlar. Ne diyorlar; “Her şeyi özel sektör yapacak, her şeyi yabancı sermaye yapacak.” Acaba öyle oluyor mu, dünyada bunu yapmış olan ülke var mı? İşin enteresan tarafı, yok! Çin Halk Cumhuriyeti'ne baktığınız zaman çok hızlı büyüyen, hem özel sektörü, hem yabancı sermayeyi, hem de devlet yatırımlarını çok akıllıca kullanan ve karma ekonomi ilkesini uygulayan bir dünya gücü olduğunu görüyorsunuz.

“DEVLETÇİLİĞİ REDDEDEREK İLKESEL ÇELİŞKİYE DÜŞÜYÖRLER”

- Fakat bugün CHP'ye, AKP'ye ya da bu partilerden önceki partilere de baktığınızda, uygulanan politikaları Atatürkçülük adına yaptıklarını söylüyorlar.

Bu ilke, 6 oktan bir tanesi. “Devletçilik” dediğimiz zaman, bu problemi çözmeye teşebbüsüdür. Bunu reddediyorlar, bunu reddettikleri zaman da ilke bir çelişkiye düşüyorlar.

- Ama CHP Atatürk'ün partisinin mirasını taşıdığını söylüyor?

Söylüyorlar; ama ilke bir çelişki oluyor bu. Hakikaten Atatürk mirasını taşıyorsa, o zaman ilke olarak şunu söyleyeceğiz: “Biz karma ekonomi ilkesini benimsiyoruz. Türkiye'de özel sektör ve yabancı sermayenin yapmadığı; ki onlar da Türkiye'nin kalkınması yönünde yatırım yapmalılar; yatırımların hepsini, ekonomik yatırımların hepsini devlet yapacaktır.” Gerekiyorsa onlarla müşterek de yapabilir, kendi kendine de yapabilir, yapacaktır, gerçekleştirecektir ve yürütecektir. O zaman devlet, ekonomide yerine almış oluyor. Peki, “Devlet ekonomide yerini almasın” diyorlar; onunla çelişiyor. Kim diyor bunu; gelişmişler diyor. Niye diyorlar; pazarı kontrol etmek için diyorlar. “Pazarı kontrol etmek için” diyen gelişmişler, kendileri buraya mal satmak istiyorlar, kendilerine dünya pazarlarında rakip yaratmak istemiyorlar, bütün mesele bu! Yani “Ben standartlarımı korumaya devam edeyim.” Peki, sen istiyorsun da bizim de bu dünyada senin gibi yaşama hakkımız var. Ne demek yalnız sen yaşayacaksın; böyle bir şey olamaz! Çin bunu kabul etmediği için, herkes şimdi Çin'i kabul ediyor, çaresiz kabul ediyor. “Bari Çin'e gideyim

de hiç olmazsa perişan olmayayım, ben de oradan pay alayım” diye gidip orada yatırım yapıyorlar.

“TÜRK BURJUVAZİSİ TÜRKİYE'NİN EKSİK TARAFLARINDAN BİR TANESİ”

- Tüm bu anlattıklarımız içinde Türk burjuvazisini nasıl değerlendireceğiz?

Türk burjuvazisi dediğimiz zaman, Türkiye'nin eksik taraflarından bir tanesi belki bu söylediğiniz.

- Çünkü Atatürk'ün bir yerde Türk burjuvazisine sermaye oluşturmaya çalıştığını görüyoruz.

Fakat o maalesef sonradan kılık değiştirmiş belki. Bazı başarılı işletmeciler, yatırımcılar var, bunu reddetmiyorum. Ancak; genelde yabancı sermayenin ve dış güçlerin Türkiye'ye olan baskıları dolayısıyla yapamadığımız pek çok şeyde onlar da bir direnç unsuru oluşturmuyorlar. Yani bir müddet sonra onlar da duvara toslayacaklar, hatta tosladılar belki de şu anda, küçük ve orta boy sanayinin durumu böyle. Bakıyorsunuz, 500 büyük kuruluş içerisinde yabancıların payı gittikçe artıyor, onların kontrolüne geçiyor. Bu konuda yapılan çalışmalar var, biliyorsunuz. Bankacılık sektöründe çok ciddi artışlar var, yüzde 40'lara, hatta daha ötesine gidiyor. Özelleştirme dediğimizde bu perspektiften bakarsak eğer; bir noktada yabancıların kendi paylarını Türk şirketleri içerisinde arttırmak, Türk piyasasını ve Türkiye'yi kontrol etmek anlamına geliyor.

“SEN HANGİ SINIFTANSIN?”

Bu yalnız Türkiye için geçerli değil, bütün dünya için geçerli. Zaten büyük şirketler, sınırlar ötesi bir faaliyet gösterdiklerinden, ulus-devletlerin mümkün

“Tabii siz bürokratik engellerle bunların önünü tıkarırsanız ve bunların çalışmasına mani olursanız, bunların sermaye artışlarını yapmazsanız, yani bunları batırmak için uğraşırsanız, gayet tabii bu kuruluşları da her kuruluş gibi batırabilirsiniz”

olduğu kadar ortadan kalkmasını, kendilerinin hâkim olmasını istiyorlar. Bunun için de ulus-devletleri zayıflatacak merkezi idarenin zayıflatılması, eyalet sistemine dönüşmek; şimdi bazı tartışmalar oluyor ya; böylece küçük parçalar halinde ülkeleri kontrol altına almak. Ama kendi ülkeleri için bu geçerli olmuyor, kendi ülkelerinde kesinlikle bunu reddediyorlar, kültür politikasında da reddediyorlar. Almanca konuşuluyorsa, orada yalnız Almanca konuşulur; Fransızca konuşuluyorsa, orada yalnız Fransızca konuşulur; Amerika'da İngilizce konuşuluyorsa, İngilizce konuşulur, ikinci bir dil olmaz, buna çok önem veriyorlar. Yani kendileri için uyguladıkları ilkeleri öbür taraf için uygulamıyorlar; çünkü ülkeleri sınıflara ayırmış vaziyetler, “Sen hangi sınıftansın?” diye soruyorlar. Siz diyorsunuz ki, “Ben Avrupa Birliği üyesi olacağım, otomatik olarak sınıf atlayacağım.” Nasıl atlayacaksınız? Bu söylediğim şeyleri kendiniz yapmadığınız sürece, onların yapmasını bekleyemeyeceğinize göre, siz onların bir nevi “kolonisi” haline gelmiş olacaksınız.

“KİT'LER BİRER OKUL OLMUŞTUR”

- Özelleştirme sürecine baktığımızda, ekonomik, sosyal, teknik ve toplumsal boyutları oluyor. Ama bu süreç değerlendirilirken, teknik ve sosyal boyutu ihmal ediliyor gibi. Özelleştirilen bu kurumların AR-GE, insan kaynağı ve teknik açıdan ülke gelişimine, topluma ne yönde katkıları oluyor?

Bu çok önemli bir soru. Bir kere

Türkiye'nin teknik birikimini bu kurumlar sağlamıştır, bu kurumlar birer okul olmuştur. Mesela bir Karabük'ü alırsanız; Karabük, demir-çelik sanayisinde bir okuldur. Karabük'ten yetişen mühendisler, ustalar, müteşebbisler, oradan zengin olanlar da dâhil, bir sermaye birikimi sağlamışlardır. Ayrıca; bunlar Türkiye'nin diğer çelik kuruluşlarını sağlamışlardır, çelik sanayisini Türkiye'nin yüzeyine yaymışlardır. İzmir'deki yatırımcıdan tutun, İstanbul'dakine, Gebze'dekine kadar bunu sağlamıştır. Ereğli Demir-Çelik sonradan aynı fonksiyonu devralmıştır, İskenderun Demir-Çelik bölgesi için devralmıştır. Bu durum petrokimya sanayisine baktığımız zaman da aynı şekildedir. Makine sanayisine baktığımız zaman da aynı şekildedir. Yani bugün Türkiye'deki makine imalat fabrikasında çalışanların birçoğu, devlet kurumlarında yetişip gelmiştir. Bu demir yolları olabilir, bu Türkiye Şeker Fabrikaları olabilir, Karabük olabilir, Ereğli olabilir, yani Türkiye'nin belli yerlerinden gelmişlerdir bunlar. Bu devlet kuruluşları Türk sanayisini, küçük ve orta boy sanayisini, Türkiye'nin ulusal sanayisini besleyen kuruluşlar olmuştur. İnsan potansiyeli; yani mühendis kadrosu, yönetici kadrosu olarak, usta ve işçi olarak, bir de sermaye birikimi sağlamıştır. Saydığım üçünü yapmıştır ki; çok önemlidir bu.

“EKONOMİYE VE ÜLKEYE BİR YAŞAM STANDARDI KAZANDIRDILAR”

- Üniversitelerin gelişimine de bir etkisi olmuş mudur?

Çok olmuştur; çünkü üniversitelerdeki hocalar, genellikle bu kurumlardan gelen insanlardır, yani ikisi arasında bir ilişki vardır. Sanayiden yetişip, tekrar üniversiteye, ODTÜ gibi teknik üniversitelere gidip oralarda hoca olmuşlardır. Demek ki bunların bir okul olma özelliği var. İkincisi de çoğaltma özellikleridir. Ekonomiye ve sosyolojik olarak ülkeye bir yaşam standardı kazandırmışlardır; lojmanlar kurmuşlardır, sosyal aktiviteler yapmışlardır. Zonguldak'ta Türkiye Taşkömürü Kurumu'nun Zonguldak'a verdiklerini bir an için düşünün. Bu işin bir boyutu.

1980'DEN SONRA BU KURUMLAR BİLEREK GERİ BIRAKILDI

Diğer bir boyutu da araştırma-geliştirme boyutudur. Türkiye'de çok zayıf kalmıştır bu; ama dışarıda okuyup gelmiş olan elemanlar, mühendisler, yöneticiler, dışarıdaki tecrübeleri buraya taşımışlar ve bunu geliştirmeye çalışmışlardır. Tabii siz bürokratik engellerle bunların önünü

tıkarsanız ve bunların çalışmasına mani olursanız, bunların sermaye artışlarını yapmazsanız, yani bunları batırmak için uğraşırsanız, gayet tabii bu kuruluşları da her kuruluş gibi batırabilirsiniz. Nitekim 1980'lerden sonra bu olmuştur; yatırım yapılmamıştır, engellemeler olmuştur, bunun sonucunda bu kurumlar geri kalmıştır. Geri kalınca da "Bak, bu kurumlar geri, o halde özelleştirelim ki ilerlesinler" denilmiştir; bu çok yanlış.

EMEK VERİLEREK OLUŞTURULAN BİLGİ BİRİKİMLERİ YOK OLUYOR

Yabancılar bu kurumları ele geçirdikleri zaman ya kapatmak için ya da kendi kontrollerinde belli üretimleri yapmak için uğraşıyorlar. Ama hiçbir zaman AR-GE'yi Türkiye'de yapmak için gelmiyorlar. AR-GE'yi kendi ülkelerinde yapıyorlar ve size ancak gerektiği kadar bilgiyi aktarıyorlar. Nitekim PTT'nin çerçevesinde gelişmiş olan bir haberleşme teknolojisi konusunda bir kuruluşumuz Fransızlara satılmıştır biliyorsunuz. Fransızlara satıldıktan sonra ilk kapattıkları bölüm, onların AR-GE bölümü olmuştur. Daha sonra bu kuruluş tamamen ortadan kalkmıştır. Bu ne demektir; sizin emek vererek yetiştirdiğiniz, zaman içinde oluşturduğunuz, fayda alabileceğiniz, teknoloji geliştirebileceğiniz bilgi birikimleriniz ortadan kalkmış oluyor. Yabancı ülkeler o zaman Türkiye'deki yerli sermayeye yardım ederken, yatırım yaparken ya da yatırım malı satarken diyor ki; "Yatırım malını benden alacaksın; çünkü ben bunu geliştiriyorum, bunun teknolojisi bende." Bunu kapalı kutu (blocced box) olarak veriyor size. Siz kapalı kutunun içeriğini görmüyorsunuz, kapalı kutuyu uyguluyorsunuz. Ondan sonra kapalı kutu yenileniyor, bir bakıyorsunuz değişmiş, bu defa size yeni bir kapalı kutu satıyor;

onu değiştiriyor, başka bir kapalı kutu satıyor. Siz sürekli bağımlı olarak gidiyorsunuz, katma değer de sürekli orada kalıyor.

OTOMOBİLDE YERLİ YAPIM PAYIMIZ YÜZDE 30'UN ALTINA DÜŞTÜ

O zaman Türkiye'nin şuna bakması lazım: Şu andaki dış ticaretimize baktığınızda ithalatla ihracat arasında 50 milyar dolar fark var. Yani farz edelim biz 85 milyar dolar ihracat yapmışsak, 50 milyar üzerine eklerseniz, 135 milyar dolar ithalat yapmışsınız. Niye bu böyle? Bu soruyu soruyorum. Bunun araştırmasını yaptığınız zaman şunu görüyorsunuz: Katma değeri dışarıya kaptırmışız da onun için bu böyle. Mesela en büyük ihraç kalemimiz otomobil. Otomobilde yerli yapım payının yüzde kaç olduğunu araştırdığınızda görüyorsunuz ki; maa- lesef yüzde 30 ve altına düşmüş vaziyette. Halbuki 80'li yıllarda ben çok

iyi hatırlıyorum, bizim beğenmediğimiz; tamam, model olarak eski olabilir; Renault ve TOFAŞ gibi modeller vardı, bu modellerde bizim yerli yapım payımız yüzde 85'lerdeydi, şu anda yüzde 30'un altına düşmüşüz. Demek ki siz bir birim otomobil sattığınızda, otomobilin yüzde 70'ini dışarıdan getiriyorsunuz.

DIŞ TİCARETTEKİ AÇIĞIN NEDENİ PAZAR HÂKİMİYETİNİ KAYBETMEK

- Fakat bu durum medyaya farklı yansıyor...

Ama bu açık veriyor. Elektronik sanayisinde de durum farklı değil; orada da aynı durum var, çok büyük çapta dışarıdan geliyor. O zaman siz ne yapıyorsunuz? Siz, onların üretmiş oldukları parçaları birleştirmek suretiyle bir montaj meydana getiriyorsunuz. Bu ne yaratıcılık, ne de mühendislik faaliyeti olarak en yüksek zirvede olmak anlamına gelmez. Ne oluyor o zaman? Katma değeri dışarı kaptırdığınız için üretim politikasını da dışarıya kaptırıyorsunuz. Adam o zaman size istediklerini empoze ediyor, sizin pazarınızı kullanıyor, istediğini satıyor ve siz dış ticarete açık veriyorsunuz, dış ticaret açığının sebebi bu.

GÜMRÜK BİRLİĞİ İLE VERDİĞİMİZ DIŞ TİCARET AÇIĞI 100 MİLYAR DOLAR

Ben Türkiye'nin, Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği Anlaşması'na kadar olan sürecin öncesinde yaptığı dış ticareti çıkardım; Türkiye, Avrupa Birliği'ne aşağı yukarı 2,5 milyar dolar açık veriyordu. Sonrasını çıkardım; senelik açık 9 milyar dolara çıkmıştı. Demek ki Gümrük Birliği Anlaşması'ndan sonra dış ticarete ithalatımızla ihracatımız arasındaki fark ithalat lehine 2,5 milyar dolardan 9 milyar dolara çıktığına göre,

“Adam o zaman size istediklerini empoze ediyor, sizin pazarınızı kullanıyor, istediğini satıyor ve siz dış ticarette açık veriyorsunuz, dış ticaret açığının sebebi bu”

6,5 milyar dolar açık vermişiz. Şayet verdiğiniz 9 milyar dolar açığı son 11 seneye çarparsanız 100 milyar dolar yapar. O tarihteki dış borcunuza bakarsanız, 80 milyar dolardır; toplarsanız, 180 milyar dolar, sizin dış borcunuz da 200 milyar dolar.

TEKNOLOJİDEKİ GERİLİK SÜREKLİ BORÇLANMAYI GETİRİYOR

Demek ki siz dış borcunuzu neden yapmışsınız; verdiğiniz dış açığı finanse etmek için yapmışsınız, sürekli borçlanıyorsunuz. Bunun sebebi ne; teknolojiadaki geriliğiniz. Niye gerisiniz; çünkü sanayi-deki üretim merkezlerinin kontrolünü kaybetmişsiniz, maalesef böyle. O size neyi empoze ederse, siz onu yapıyorsunuz. Sizin kendi otomobil modeliniz yok; ama bakın, sizinle aynı zamanda otomobil sanayisine girmiş, hatta sizden çok sonra girmiş olan bir Japonya'da tersi geçerli; çünkü kendi otomobil modellerini geliştirmiş. Aynı şey Kore için söylenebilir, bizden sonra girmiştir o sanayiye, kendi modellerini geliştirmiş. Sizin kendi modeliniz falan yok, onlar kendi modellerini size veriyorlar, siz onları sürüyorsunuz. Onun için caddenizde her türlü araba var; yani bir tüketim toplumu haline gelmiş oluyorsunuz. Ama mesela bir Çin Halk Cumhuriyeti'nde, o büyük otomobil pazarında, otomobil pazarının yüzde 50'sini dışarıya vermişler, onlara fabrikalar kurdurmuşlar, teknolojiyi öğrenmek için muhtemelen, bütün otomobil fabrikalarının orada üretim merkezleri var; ama yüzde 50'yi kendi inhisarlarında tutuyorlar ve ne yapıyorlar, kendi modellerini üretiyorlar.

ÇİN BÜYÜKTÜR AVRUPA BİRLİĞİ + JAPONYA + AMERİKA

2007 senesine baktığım zaman Çin'in çelik üretimi 450 milyon ton olmuş. İkinci büyük üretici olan Japonya 110 milyon ton üretiyor, üçüncü büyük üretici olan Amerika 100 milyon ton üretiyor, toplarsanız 210 milyon ton eder, yani Amerika artı Japonya'dan fazla. Üçüncü üretici bütün Avrupa Birliği, yani 25 ülkenin toplamı 190 milyon ton üretiyor. Toplarsanız, hepsi 400 milyon ton etti, Çin ondan fazla üretiyor. Bu, şu demek: Çin eşittir, büyüktür Avrupa Birliği artı Japonya artı Amerika. Peki, bu çeliği Çinliler yiyip içebilir mi; yiyip içemez. Ne yapıyorlar bu çeliği; altyapı yapıyorlar, üstyapı yapıyorlar, demir yolu, bina, ulaşım araçları, makineler, gemiler yapıyorlar ve bütün dünyaya satıyorlar. Çin'in bundan sonraki hedefi gelecek sene muhtemelen 550 milyon ton olacak, önünde durmak mümkün değil, mutlak dünya gücü oluyor! Çin'i durduramadılar. Japonya da mesela 1950'de 2,5 milyon ton çelik üretiyordu, bakın ne hale geldi... Demek ki planlı, hedefli çalışırsanız, kapitalist ekonomi sistemi içinde, liberal ekonomi veya pazar ekonomisi sisteminde olmanıza rağmen, siz bunu karma ekonomi ilkelerini uygulayarak yapabilirsiniz. Teşvik de edebilirsiniz, yapamamışsınız; ama Türkiye çok başarılı diyemiyorum maalesef, yani bir Kore, bir Japonya olamamış, hatta bir Çin'in gittiği başarılı yolda dahi değil.

“DEVLET VAZGEÇİLMEZ ROLÜNDEN VAZGEÇEREK ÜLKEYİ SAHİPSİZ BIRAKAMAZ”

İşin başka bir boyutu daha var: Sanayileşme, dünya üzerinde eşitler arasında eşit olmak için olmazsa olmaz; çünkü onun ürünleri daha büyük bir birim

fiyata sahip, tarım ve madencilik ürünlerine göre. O halde, o fazla ürünlerle adam sizi daima alt ediyor. Bugün bir F-16 uçağını düşünelim; ağırlığı bir ton, değeri 20-25 milyon dolar. Bunu bir tona bölerseniz, bir ton malzeme 25 milyon dolar ediyor diye ölçebilirsiniz. Peki, bir ton altın ne kadar ediyor? Bir ons bugün 600 dolar dersek, aşağı yukarı 18 milyon dolar da o eder. Demek ki; bir ton F-16 uçağı bir ton altından daha pahalı. Bir Eurofater ise 100 milyon dolar; yani onun 5 veya 4 katı. O zaman diyebiliriz ki; sanayi ürünleri daha rafine hale geldikçe, daha pahalı oluyor; çünkü insan onun için birtakım aygıtlar koyuyor, haberleşme imkânları, konforlar veya silah güçleri gibi... O zaman da bu gittikçe pahalı hale geliyor. Sizin, sanayi gücü olmadan bu adamların yarattığı katma değeri ve onların sahip oldukları refahı alabilmeniz mümkün mü; mümkün değil. O halde hep bu refah farkı aramızda kalacak; çünkü biz ne satıyoruz onlara, bu soruyu soracağız. Şu halde, eşitler arasında eşit olabilmenin yolu, mutlaka sanayi gücü olmaktan, bilgiyi ürünlere dönüştürmekten geçmektedir, bundan vazgeçmek söz konusu olamaz. O halde, burada devletin vazgeçilmez bir rolü vardır. Devlet, bu vazgeçilmez rolünden vazgeçerek ülkeyi sahipsiz bırakamaz. Bu, bir sahipsiz bırakma olayıdır, çok açık söylüyorum.

“ÖZELLEŞTİRME ÜLKEYİ SAHİPSİZ BIRAKMAKTIR”

- Özelleştirmelerin ülkeyi sahipsiz bıraktığını mı söylüyorsunuz?

Tabii, ülkeyi sahipsiz bırakmaktır, çok yanlış. Siz bir tesisi satarken, o tesis sizin için vazgeçilmez bir tesis ve gelişmesi gereken bir tesis ise bu tesisi geliştirmek, ona imkânlar hazırlamak durumundasınız. Devlet olarak onun içinde sermayedar olarak kalırsınız, gerekiyorsa belli oranda, kontrollü olarak yabancı sermayeyi sokarsınız veya sokmazsınız,

Arcelor CEO'su Guy Dolle

Yabancılar alacaktı, epey bir direnç gösterildi ve sonunda OYAK aldı bunu, OYAK'ın elinde gidiyor şimdi. Ama biraz önce söyledim, yeni Ereğli'ler kurmak lazım, o fonu nereden yaratacağız?

TAYYİP ERDOĞAN ARCELOR YÖNETİM KURULU BAŞKANI İLE GÖRÜŞTÜ

- OYAK da son olarak yabancılara satıldı?

OYAK Bank satıldı; ama daha onaylanmadı, biliyorsunuz. OYAK bir kurum, banka olarak almadılar onlar, kurum olarak aldılar. Ancak dediğiniz çok doğru, arka kapıdan her zaman için yabancılar girebilir. Nitekim yabancılar, ilk etapta kendileri direkt almak istediler, olmadı, olmayınca OYAK ele geçirdi. “Acaba arkadan onu ele geçirebilir miyiz” diye bir çabaları olabilir. Nitekim 2005 senesi Aralık ayında şimdiki Başbakan Sayın Erdoğan o zamanki Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac ile Fransa'da görüştüğü zaman, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girmesiyle ilgili protokol konusunda gayet garip; Fransa'nın en büyük demir-çelik holdingi olan Arcelor'un Yönetim Kurulu Başkanı ile de bir araya geldi.

- Erdemir'i almak isteyen Arcelor değil mi?

Burayı almak istiyordu ve onların geleneksel olarak hâkimiyet kurmayı düşündükleri bölgedir. Biliyorsunuz Zonguldak'ı Fransızlar uzun zaman kontrol etmişlerdir. Kömür madenlerini Osmanlı hükümeti döneminde uzun zaman işletmişlerdir, orayı bölge olarak benimserler. Dolayısıyla ülkelerin birtakım uzun vadeli planları, stratejileri vardır; her ülkenin de böyle stratejileri, planları olması gerekir. Ekonomi de bunun araçlarından birisidir, siz bu araçtan vazgeçemezsiniz.

ONLARIN ALETİ HALİNE GELDİK

Demek ki Türkiye tarihinde de güzel modeller var; yabancı sektör, özel sektör artı devletin birlikte başarılı olduğu Ereğli gibi bir model var. Siz niye Ereğli gibi başarılı çalışmakta olan bir modeli ortadan kaldırıyorsunuz ve niçin diğer KİT'leri de aynı model şeklinde organize etmiyorsunuz, fon yaratmıyorsunuz? Mesela bir PETKİM; ikinci PETKİM'in, üçüncü PETKİM'in kurulmasını niçin sağlamıyorsunuz? Yani bunu sormam lazım. Bunu geciktirmenin bir anlamı yok; adamların keyfine uyarsa yapar, keyfine uymazsa yapmaz. Onun stratejisini siz belirlemiyorsunuz; çünkü o şirket kendi stratejisini belirliyor, her ülke kendi stratejisini belirliyor. Bir başka ülke sizi kalkındırmak zorunda değil; yani böyle bir şey yok! Dolayısıyla siz, onların aleti haline geldiğiniz için, en önemli aracınızı elinizden kaybediyorsunuz, her şeyden önce yetişmiş insan gücünüzü iyi kullanamaz bir duruma geliyorsunuz. Atatürk'ün yaptığı karma ekonomik model, zamanı geçmiş olan, 1930'larda kalmış olan bir model değildir, bugün de geçerlidir, Çin Halk Cumhuriyeti de bunu çok büyük bir başarıyla uygulamaktadır, bunu yapmak gerekir.

“ENERJİDE YÜZDE 72 DIŞARIYA BAĞIMLIYIZ”

Şunu da söylemek istiyorum: Mesela enerji alanında Türkiye'de Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO) var; o da Atatürk zamanında kurulmuştur ilk orijin olarak. Amaç; Türkiye'de petrol çıkarmak, gaz çıkarmak, kömürün dışındaki diğer kaynakları çıkarmak, bunu rafine etmek, ürün haline getirmek, benzin ve benzeri şeyler, ondan sonra da bunu tüketiciye satmak. Buna “dikey

özel sektörü belli oranda sokarsınız veya sokmazsınız. Ereğli Demir-Çelik örneğini alalım; Ereğli Demir-Çelik çok enteresan bir modeldir. 1960'ta karar verilmiştir, 62'de temeli atılmıştır, 65'te fabrika açılmıştır. Kurulduğunda sermayesinin yüzde 65'i devlete, yüzde 10 civarında yabancı sermayeye, gerisi de halka aitti, halka hisse senetleri satılmıştı. Bakın, üçlü bir mekanizmayı burada görüyoruz. Bir anonim şirket statüsü verilmişti ve özel bir kanunla kurulmuştu. Keşke bütün KİT'lere bunu uygulamış olsalardı. Bu özel kanunun özelliği şuydu: Anonim şirket gibi yönetilecek, denetimi Genel Kurul tarafından yapılacak, yani Başbakanlık Yüksek Denetleme tarafından yapılmayacak. Özel denetçileri var; anonim şirket gibi, yani pazar ekonomisine uygun. Kanuna şöyle bir madde koymuşlar: Bir yatırım fonu oluşturmuşlar. Diyorlar ki, “Yabancı sermaye ve özel tasarruf sahiplerinin hisselerine düşen kârlar, Yönetim Kurulunun kararıyla...”

“MALİYE BAKANLIĞI'NA BORÇLARI ÖDEMEK İÇİN GELİR KAYDETTİLER”

- AKP Hükümeti döneminde mi kaldırıldı bu madde?

Fon, yatırım fonu, bu çok önemliydi. O yatırım fonunu kaldırdılar, Maliye Bakanlığı'na borçları ödemek için gelir kaydettiler, arkasından da özelleştirdiler.

“Türkiye ne yaptı, onu söyleyelim: 80’li yıllarda TPAO’ya bağlı olan TÜPRAŞ, onun yanında Petrol Ofisi, ki dikey entegrasyon olan bir yapıdaydı, ne yaptı; bunu parçaladı, TPAO ile TÜPRAŞ’ın alakasını kesti, TÜPRAŞ ile Petrol Ofisi’nin ilgisini kesti, bunları teker teker özelleştirdi”

entegrasyon” diyoruz, yani “bir ürünün dikey entegrasyonu” diyoruz. Bütün dünyada petrol şirketleri böyle organize olmuştur; BP, Shell, Exxon da böyledir, hepsi böyledir. 1950’li yıllarda Brezilya, enerji konusunda kendisini bağımsız kılmak için; çünkü petrolde çok dışarıya bağımlı; Petrobras diye bir şirket kuruyor. Petrobras, Brezilya petrol şirketi demek, bizim TPAO gibi. Bizimle aynı şekilde organize olmuş, dikey entegrasyon; yani petrolü çıkarıyor, rafine ediyor ve satıyor, dağıtım şebekesi var. İki ülkeyi birbiriyle karşılaştırıyorum: Petrobras, aradan geçen süre içerisinde hâlâ devlet holdingi olmayı devam ettiriyor ve şu anda Brezilya’yı enerji, petrol ve gaz konusunda dışarıya bağımlılıktan kurtarmış vaziyette. Türkiye yüzde 100 dışarıya bağımlı petrol ve gazda, neredeyse yüzde 100; çünkü şu ana kadar çok az gaz ve petrolümüz var. Toplam enerjide yüzde 72 dışarıya bağımlıyız, işte o kömür sayesinde; taşkömürü, linyit kömürü ve bir parça da jeotermal sayesinde biraz düşüyor. Rüzgârın büyük bir payı yok. Petrobras bu işi başarıyla yapmış; ama Petrobras yapısını koruyor, onun dağıtım şirketi hâlâ devam ediyor, petrol satan şirketleri, rafinerileri devam ediyor. Çünkü petrol dağıtımından sağladığı paraları nakit giriş olarak yukarıya pompalıyor, o pompalarla da petrol aramaya devam ediyor. Petrol ararken bazı yerde petrol buluyorsunuz, bazı yerde bulamıyorsunuz, bulamadığınız zamanın rizikosunu da kendi içerisinde böyle dengelemiş oluyor şirket.

“TPAO ‘CASCAYLAK’ ORTADA KALDI”

Türkiye ne yaptı, onu söyleyelim: 80’li yıllarda TPAO’ya bağlı olan TÜPRAŞ, onun yanında Petrol Ofisi, ki dikey entegrasyon olan bir yapıdaydı, ne yaptı; bunu parçaladı, TPAO ile TÜPRAŞ’ın alakasını kesti, TÜPRAŞ ile Petrol Ofisi’nin ilgisini kesti, bunları teker teker özelleştirdi. Petrol Ofisi’ni bu işle alakası olmayan bir gruba sattı. TÜPRAŞ’ı da tuttu yine bununla alakası olmayan başka bir gruba sattı. TPAO, affedersiniz, tabirimi mazur görün, “cascaylak” ortada kaldı. Nasıl arayacak petrolü, hangi kaynaktan aldığı parayla arayacak? Hazineden para alacak düpedüz. Hazinenin durumu ortada, borç ödüyor Hazine! Petrol arama imkânları sınırlı kalacak. O zaman TPAO, Kazakistan’da yapıyordu bir şeyler; ama daha büyük çapta arayabilirdi, Irak’ta arardı, Suriye’de arardı, Azerbaycan’da, her yerde arardı, yani bir BP ile eşit hale gelebilirdi. Petrobras, BP ile eşit halde. Son Brezilya Büyükelçisi’nden aldığım verilere göre, Petrobras’ın bir yıllık cirosu 100 milyar dolar civarında. Ciddi bir rakam bu, yani Türkiye’nin milli gelirinin dörtte biri eder ve yaptığı yatırımlar 30 milyar doları bulmuş. Bu arada ülkesini petrol konusunda bağımsız kılmayı bir tarafa bıraktık, denizlerde petrol arama konusunda uzmanlaşmış, bütün uzmanları toplamış ve şimdi Karadeniz’de, Sinop ve Edirne açıklarında Türkiye’nin yaptığı petrol ihalesini kazandı. Edirne ve Sinop açıklarındaki petrolü Petrobras arıyor, Brezilya devletinin petrol şirketi arıyor. İran Körfezi veya Basra Körfezi’nde petrolü Petrobras arıyor.

“Türkiye mi, Brezilya mı? Türkiye niye başarısız; çünkü elinde mevcut olan önemli bir enstrümanı, Petrobras gibi organize olmuş bir TPAO, TÜPRAŞ, POAŞ çizgisini ortadan kaldırdı, önemli bir enstrümanı elinden verdi”

Venezüella’da Chavez ile anlaştılar, oradaki yeni petrol aramalarını da Petrobras yapıyor.

“TÜRKİYE PETROLÜ TÜPRAŞ’IN SAHİBİ NASIL İSTERSE ÖYLE İTHAL EDECEK”

Peki, ben şimdi soruyorum: Kim başarılı; Türkiye mi, Brezilya mı? Türkiye niye başarısız; çünkü elinde mevcut olan önemli bir enstrümanı, Petrobras gibi organize olmuş bir TPAO, TÜPRAŞ, POAŞ çizgisini ortadan kaldırdı, önemli bir enstrümanı elinden verdi. 30 milyon ton petrol ithal ediyor Türkiye, petrolü şimdi kim ithal edecek? TÜPRAŞ’ın sahibi nasıl isterse öyle ithal edecek. Bir müddet sonra onu da belki yabancılar ele geçirecek, Shell’in bir payı var. Bugün Koç’un bir payı var; ama yarın Koç’un payı azalabilir. Nitekim Koç’un CEO’su, Genel Müdürü açıkça söyledi, “Biz yabancı bir şirketin, ‘Shell’i kastediyor”, payının artmasına karşı değiliz” dedi.

- Peki, devlet bile bile kendini neden bu duruma düşürüyor?

İşte bu, ideolojik bir yaklaşım; 1945’te başlayan yaklaşımın yavaş yavaş bugün geldiği sonuçtur.

“TARİH İLERDE BU YANLIŞLARI YAZACAKTIR!”

- Bu ideolojik çizginin adı nedir?

Bu ideolojik çizginin adı; dünyayla entegre olma, kim yaparsa yapsın önemli değil. Bunun adının Türkiye olup olmaması da önemli değil, bir müddet sonra bayrağın dalgalanması da önemli değil, burada Türkçe konuşulması da önemli değil, o hale geliyor; yani siz koloni haline geliyorsunuz. Ekonomik hâkimiyeti kaptırarak, İstiklâl Savaşı’nda kazandığınız bağımsızlığınızı veriyorsunuz, mesele budur. Dünyayla entegre

olmak demek, bağımsızlığını vermek, egemenliğini vermek değildir. Bir Almanya egemenliğini vermiyor, bir Fransa da vermiyor, Amerika hiç vermiyor, İngiltere de vermiyor. Peki, siz nasıl veriyorsunuz? O zaman ekonomiyi, bu kuruluşları, sanayiye, KİT dediğiniz o kuruluşları, devletin kurduğu yatırım kuruluşlarını bu çerçevede değerlendirdiğiniz zaman ne kadar yanlış yaptığınızı anlıyorsunuz. Tarih, ilerde bu yanlışları yazacaktır! Bu anlamda yeniden bütün rafinerileriyle dikey entegre olmuş bir TPAO kurmanız, o kadar zor bir şey ki! Böyle bir enstrümana sahip olarak bütün dünyada diğerleriyle aşık atar bir hale gelebilirdiniz. Fransızların böyle bir şirketi var, Total mesela, değil mi? İtalyanların var, Eni.

- Kardemir'in kapatılmasını engellemek için hisselerin halka dağıtılması yöntemi doğru bir yöntem miydi?

Çiller Hükümeti zamanında Karabük ve Zonguldak'ı kapatma kararı aldılar. Ona karşı direndik, bir komisyon kuruldu, ben de o komisyonun teknik başkanlığını üstlendim. Önay Alpago politik başkanımızdı ve bu çalışmalarımızda bütün taraflar buna katıldı.

KARABÜK HİSSELERİNİN BİR LİRA KARŞILIĞI DEVREDİLMESİ YANLIŞTI

- Kurulan komisyonun adı neydi?

Karabük İnceleme Komisyonu, Zonguldak İnceleme Komisyonu. Hükümet buna göre kararını değiştirdi, Karabük'ün bu çerçevede özelleştirilmesine karar verildi, bir lira karşılığında oradaki çalışanlara devredildi. Bir kere bu yanlıştı, bir lira karşılığı devredilmemeliydi, kamunun payı belli bir

oranda kalmalıydı içerisinde. Bundan vazgeçildi, yani “al, sizin elinizde batsın” der gibi bir durum yapıldı. Ama Karabük o planı uyguladı, yatırımlarını yaptı ve 700 bin ton çelik üreten bir fabrika, bugün 1 milyon 300 bin ton, yani iki katı üreten bir hale geldi, maliyetleri çok düştü. Yeni üretim metotları geliştirildi ve konuldu. Ekipmanların büyük bir kısmı dışarıdan getirilmedi, Türkiye’de, bizim kendi çerçevemizde üretildi. Karabük’ün fabrika kurma özelliği var; yatırım mallarının bir kısmını da kendisi üretti. Teknolojiyi dışarıdan alarak, bugün 72 metre boyunda hızlı tren rayları üreten, ağır profiller yapan mükemmel bir fabrika haline geldi ve çok büyük kârlar ediyor. Bunu yaparken, “Buranın sahibi kim olacak?” sorusundan hareketle; yüzde 51’i çalışanlara, aşağı yukarı yüzde 10’u esnafa, yüzde 20’si oradaki sanayicilere, küçük esnafa, gerisi de halka verilmişti. Biz devletin tamamen çekildiğine inandık. Ben de burası çalışanlara verildiği takdirde, çalışanlar buranın garantörü ve sahibi olur, burayı sahiplenir, devletin yerini alır zannedenlerdenim.

KİMSE ÇALIŞANLARIN ELİNDE NE KADAR HİSSE KALDIĞINI BİLMİYOR

- Yanıldınız mı?

Evet, şöyle yanıldım: 2002’ye kadar içerisinde görev yaptım. Bu yatırımları gerçekleştirdik ve sonuç aldık, şu anda da başarılı Karabük; ama sahip hisseleri değişti. Bu hisseler çalışanların elinden düştü; şu anda kimse çalışanların elinde kalan oranın ne kadar olduğunu bilmiyor, oradaki birtakım çevreler bunu ele geçirdiler. Yarın o çevrelerin elinden başkaları da ele geçirebilir. O zaman Karabük’ün izleyeceği politikalar da bundan etkilenecektir gayet tabii! Demek

ki devletin düzenleyici, uzun vadeli yönlendirici sahipliliğinin yerine geçebilecek çalışanlar olamadı. Yani çalışanların elinden hisseler alınmak suretiyle, normal borsa yöntemleri yoluyla ne oldu; ihtiyacı olduğu için sattı ve gitti. Demek ki yalnız çalışanlara devrederek, bir fabrikayı devletin elinden alarak yaptığınız bir model yürümüyor. Bunu görmüş olduk, bu bir tecrübedir, önemli bir tecrübedir. Hiçbir yerde bu yazılıp çizilmedi; ama bence yazılıp çizilmesi gereken çok önemli bir konudur. Çalışanlar ortak olabilir; ama sırf çalışanlara dayanarak, devlet fonksiyonunu yalnız çalışanların sırtına yıkarak olaydan sıyrılıp çıkamıyorsunuz, bu yanlış.

“DEVLET OLMAK İSTEMİYOR Kİ!”

- Devlete baktığımızda şu an bu kurumları nasıl olursa olsun elden çıkarma derdinde...

Devlet olmak istemiyor ki! Küçülmek istiyor, ekonomide olmak istemiyor; çünkü dışarıyı diyor ki, “Modern devlet artık ekonominin içinde olmaz, yalnız denetler”, neyi denetleyeceksiniz?

“DEVLETİN KENDİ ANLAYIŞINA GERİ DÖNMESİ GEREKİYOR”

- Özelleştirmelere karşı bir duruş olabilir mi?

Devletin; yatırımların büyük olması, başkalarının katılmaması sebebiyle bu yatırımları yapması, bölgesel olarak veya belli sanayi dallarının oluşmasını sağlaması gerek. İkincisi de belli araştırma-geliştirme faaliyetleri büyük masraflar gerektirdiği için herkes bundan kaçınıyor. Herkes kâr edebilecekse adam parasını niye oraya harcasın? Herkes Noel Baba değil, hele yabancılar hiç

değil! Dolayısıyla o, en çok kâr edeceği yere bakıyor. Ne yapıyor; gidiyor, devlet tahvili alıyor adam. Yani yabancı geliyor, spekülative yatırımlara para yatırıyor. Yatırımını bu mantıkla yapan adamdan sizi kalkındırmasını nasıl bekliyorsunuz, böyle bir şey olabilir mi? Şu halde; devletin fonksiyonlarını birinin yerine getirmesi lazım, o da devletin kendisi, başka hiç kimse olamaz! Devletin tekrar kendi anlayışına geri dönmesi, devletliğini anlaması gerekiyor. Anayasalar her ülkenin kendi çerçevesinde; bir Türkiye'nin, bir Çin'in, Amerika'nın ikinci örneği yoktur. Tıpkı özel kişiler gibi; Latince'de "unico" deyimi var, tek oluş, tarihi hadiseler de tektir, "unico"dur, bir daha tekrarlanamaz. Bu teklilik özelliğini anlayarak, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin, Türkiye'nin özel şartlarını düşünerek, başkalarının empozelerine "hayır" diyerek, devlet olarak gerekirse ekonomide yerini korumaya devam etmesi gerekmektedir. Bu bir ilke karardır, bu ilke kararına hiçbir politik parti, benim gördüğüm; belki belli partiler hariç, ki onlar parlamentoda değiller; almaya hazır değiller. Neden; çünkü "Dışarının yardımından eksik kalırız, bizi zor durumda bırakır" diye düşünüyorlar.

TÜRKİYE'DEKİ İŞGÜCÜNE KATILIM VE İŞSİZLİK RAKAMLARI YANILTIÇI

- Az önce devletin geçirdiği ideolojik dönüşümden bahsettiniz. Yani o yol da tıkalı değil mi?

Bu anlaşılacak, anlaşılacak zorundadır, Türk entelektüellerinden bazıları bunu anlamışlardır. Bazıları daha tam anlayamamıştır, karışık. Benim anlattıklarım "Her şeyi devlet yapsın" gibi yorumlanabilir. Ben her şeyi devlet yapsın demiyorum. Özel sektörün yapabileceğini özel sektör yapsın, gelişsin; hatta devlet ona destek versin. Yabancı

"Avrupa Birliği'ne gireceğiz, onlar halledecek" diye millet aldatıldı. Avrupa Birliği'nin bunu halletmeyeceğini herkes biliyor, kendisinin büyük işsizliği var, niye sana yatırım yapıp da senin problemini halletsin ki? Sen kendin halledeceksin onu"

sermaye de özel sektörle beraber veya tek başına yapacağını yapsın; ama Türkiye'nin hedefleri doğrultusunda, teknoloji getirerek, kalkındırma yolunda ilerleyerek. Buradan sermayeyi alıp giderek değil; spekülative olarak değil. Devlet de burada yatırım yapmalı, bölgesel olarak da yatırım yapmalı ve hatta bunlarla Ereğli modelinde görüldüğü gibi müşterek de yapmalı.

Ben, söylediğim bu modelin Türkiye'de er geç hâkim olacağına, bu ilkenin gerçekleşeceğine inanıyorum, mutlaka bu olacak. Niye olacak? Türkiye'nin en büyük sorunu işsizliktir. Türkiye, çok büyük bir genç nüfusa sahip. Bugün Türkiye 72 milyon nüfusun, yüzde 30'u 14 yaşın altında, çarparsanız 21 milyon

insan eder, 21 milyon insan 14 yaşın altında. Türkiye'de toplam çalışan nüfusa baktığınız zaman 22,5 milyon. Bundan 10 sene öncesine bakıyorum, yine 22,5 milyon.

İŞGÜCÜNE KATILMAYAN 26 MİLYON İNSAN NE OLACAK?

- Yani sayı azalmamış...

Sayı azalmamış. 10 senede Türkiye'nin nüfusu her sene 1 milyon arttı. Bu adamlar ne oldu; bunlar işsiz görünmüyorlar. İşsizlik istatistiklerinde şöyle bir tanım yapılıyor: 22,5 milyon insan Türkiye'de istihdam ediliyor, bunun aşağı yukarı yüzde 50'si kayıtdışıdır, hiçbir güvenlik kurumuna bağlı değildir; yani Emekli Sandığı, Bağ-Kur veya Sosyal Sigortalar Kurumu'na bağlı değildir. Böyle de vahim bir durum var! Yuvarlak olarak 22,5 milyonun yanında 2,5 milyon insan işsiz denilir. Nasıl bulunur bu işsiz sayısı? İş ve İşçi Bulma Kurumu'na yazılanlarla değil; hane halkı anketi diye bir şey yapılır. Giderler, bölgelerde hane halkı anketi yaparlar. Sorarlar, "Çalışmak istiyor musun?", "Evet, istiyorum." "İş arıyor musun?", "Evet, arıyorum; ama iş bulamadım." "Tamam, sen işsizsin." Bunları toplayıp istatistiki olarak genişletmek suretiyle 25 milyon civarında; yani 22,5 milyon çalışan, 2,5 milyon da işsiz dediğimiz istatistiki yolla tespit edilmiş sayıyı koyduğunuzda, tanım olarak 25 milyon işgücüne katılan bir nüfus var. İşsiz oranı da şöyle tespit edilir: Bu şekil belirlenen işsiz sayısı 2,5 milyon, işgücüne katılan 25 milyon; yani yüzde 10. Bu çok yanıltıcı. Tanımlara göre doğru, dünya tanımlarına göre çok doğru bir tanım. Ancak; Türkiye'de 15 yaş üstü nüfus 51 milyon. O zaman geriye kalan 26 milyon işgücüne katılmıyor. Onlar ne olacak? İşgücüne

“İnsanlara iş vermek zorundasınız; bu Anayasal bir haktır, bunu istemek bütün vatandaşların hakkıdır”

katılma oranı, toplam 15 yaş üstü nüfus, payda da toplam işgücüne katılan, böldünüz mü işgücüne katılım oranı çıkar ve bu yüzde 48'dir. Demek ki işgücüne katılım oranı çok düşük Türkiye'de, yüzde 48. Bu Avrupa Birliği'nde yüzde 85. Avrupa Birliği'nde yüzde 85 işgücüne katılım oranının olduğu bir yerde, işsizlik oranı yüzde 10 olsa, Türkiye'de de yüzde 10 olsa, aynı şey mi demektir bu? Aradaki fark yüzde 30; yani 20 küsur milyon adam ne olacak? Hesapta yok, kimse bunu konuşmuyor! “İşsizlik düştü, işsizlik çıktı”, işgücüne katılım oranı düşük, sen onu arttırabiliyor musun? Nasıl arttıracaksın?

Demek ki 10 sene içerisinde hâlâ aynı çalışan adam sayısı varsa, işgücüne katılım oranını arttıramıyorsan, o zaman senin yeni bir politika izlemen lazım. Sen, her şeyi yabancı sermayeye ve özel sektöre ihale etmek suretiyle bu problemi çözemezsin.

“İŞSİZLİK BASINCI GİTTİKÇE ARTACAK”

-Kamu kurumlarında istihdam açısından bir şişme olduğu söyleniyor. Hatta özelleştirme süreçlerinde bu konu sıkça gündeme getiriliyor.

Ben bahsettiğim bu örneklerle ilke olarak şunu söylemek istedim: Bugüne kadar geldikleri klasik politikayla, 1995'ten bugüne kadarki bütün partileri kastediyorum burada; bu işi çözemezler. Yani devleti ilke olarak, yatırımcı olarak ve ekonominin içerisinde yer alan bir sübjekt olarak dahil etmedikleri sürece, bu problemi çözmeleri mümkün değildir. Çünkü taşıyıcı olan yabancı sermaye ve özel sektör, tek başına bunun üstesinden

gelmemiştir, gelememiştir bu çok açık. O zaman bunun sonucu ne olacak? Nüfus artıyor, bu basınç gittikçe artacak, işsizlik basıncı gittikçe artacak. Ne yapacaklar peki? İşsiz insanlar iş isteyecekler, “Veriyoruz” diye aldatacaksınız. “Avrupa Birliği'ne gireceğiz, onlar halledecek” diye millet aldatıldı. Avrupa Birliği'nin bunu halletmeyeceğini herkes biliyor, kendisinin büyük işsizliği var, niye sana yatırım yapıp da senin problemini halletsin ki? Sen kendin halledeceksin onu. Bunu halletmenin yolunun bu olduğu ortaya çıktığına göre, mantık olarak çok açık söylüyorum; er geç

için, işsizliği de çözemedikleri için ne yapıyorlar? “Elimizdeki yerleri dolduralım”, dolduruyorlar, yaptıkları budur; yani kendi beceriksizliklerini, ilkesizliklerini, dışarıya teslimiyetçiliklerini böyle örtmeye çalışıyorlar, onun için de sonuç alamıyorlar ve alamazlar, mümkün değil! Bunu, bu açıklıkla söylemek zorundayım. “Efendim, karma ekonomi ilkesinin zamanı ölmüştür, artık bir daha gelemmez” diyenler, bunu tekrar hatırlamak zorunda kalacaklar; yani Çin'i tekrar anlayacaklar, Atatürk'ü tekrar anlayacaklar ve Türkiye'yi bir yere taşımak için bunu yapmak zorunda kalacaklar. Yahut da Türkiye, gelir düzeyi çok farklı olan

karma ekonomi ilkesi tekrar geri gelecektir Türkiye'de. Bunu bu partiler yapmazsa, yapan bir parti gelecektir, gelmek zorundadır; çünkü başka çözüm yolu yok! Yani çözüm yolu göstersizler, ben de “evet” diyeyim, yok! Atatürk'ün karşılaştığı sorun da buydu zaten.

“İNSANLARA İŞ VERMEK ANAYASAL BİR HAKTIR”

Kamu kurumunun şişkinliği konusuna gelirsek... Ben söyleyeyim, özel sektör kuruluşunun da şişkinliği söz konusu. Türkiye'de işçiye az para verirsiniz, bir işçinin yaptığını 2 işçiye yaptırırsanız, istihdam yaratırsınız. Partiler, kendi yandaşlarına verdikleri sözü tutabilmek

insanların bir arada yaşadığı, çok fakir ve çok zengin yan yana olduğu, sosyal gerilimlerin gittikçe arttığı; maalesef işler bu tarafa doğru gidiyor; kırsal kesimde yaşayan insanların orada iş bulamadıkları için şehirlere göç ettiği ve sonunda bu patlamanın sosyolojik bir baskıyla ortaya çıkacağı bir durum da ortaya çıkarabilir. Sivil bir darbe, ihtilâl veya başka türlü bir ihtilâlî hiçbirimiz istemeyiz; yani bunun sonu budur. Zorla bastıramazsınız; insanlara “Sen aç kal, sen işsiz kal” diyemezsiniz veya onlara çadırlarda yemek vererek, birtakım hediye paketleri vererek günü geçiştirmek suretiyle ne kadar idare edebilirsiniz, böyle olur mu? İnsanlara iş vermek zorundasınız; bu Anayasal bir haktır, bunu istemek bütün vatandaşların hakkıdır.

“TÜRKİYE'DEKİ SİYASİ PARTİLER İFLAS ETMİŞTİR”

Türkiye'deki siyasi partiler, bu açıdan bence iflas etmişlerdir, bunu söylemek zorundayım. İflas etmişlerdir; buna cevap bulmak zorundadırlar. Cevabı karma ekonomi ilkesini reddederek bulamazlar, mutlaka karma ekonomi ilkesini kabul edecekler ve devletin tekrar ekonomide bir sübjektör olarak yer almasını sağlayacaklar. Yani ekonomide kurucu olarak, işletici olarak devlet tekrar yerini alacaktır. Nitekim gelişmiş ülkeler de bunu başka türlü yapmamaktadırlar. Mesela Almanya gelişmiş bir ülkedir; ama Almanya'da devlet pek çok yerde girişimci olarak mevcuttur, Alman Demir yollarını örnek veriyorum veya Almanya'da en büyük yatırım kuruluşu olan, West Deutsche bankası, West Elby, tamamen bir devlet bankasıdır. En büyük yatırımcıdır; birçok şirket, seyahat acenteleri, fabrikalar onun kontrolündedir. Amerika'dan, İngiltere'den, Fransa'dan, İtalya'dan, Japonya'dan da örnek verebiliriz. Demek ki ideolojik olarak “Devlet bu işin içinde olamaz” diyen yaklaşımların önce kendilerine bir bakmaları lazım. Madem öyle, niye o zaman oradalar? Ben de bu soruyu soracağım onlara, bu ülkeler gelişmişlik seviyesine ulaştıkları halde böyle bir durum var.

“İLKE SİZLİKLERİ İLKE KABUL EDEREK BİR YERE VARAMAYIZ”

Katma değeri yüksek ürünlere dönebilmek, daha çok bilgi yoğun ürünler yapabilmek, yüksek teknolojileri Türkiye'ye getirebilmek, teknoparkları başarılı kılabilmek, yine devletin destek ve müdahalesiyle, katılımıyla olacak şekilde yapmak zorundayız. Bunlardan kaçarak, devekuşu gibi kafamızı kuma gömerek veya başkalarının bize empoze ettiği ilkesizlikleri ilke kabul ederek bir

yere varamayız. Bunun pazar ekonomisiyle çatışan bir tarafı da yok. Benim bu söylediklerimin hiçbirisi pazar ekonomisine zıt olan şeyler değil, hepsi pazar ekonomisi içinde oluyor. Biz burada sosyal pazar ekonomisinden bahsediyoruz. Sosyal pazar ekonomisi demek; devletin burada gerekiyorsa üretici olarak da görev yapması anlamına gelir, yani devlet yoktur anlamına gelmez. Sosyal pazar ekonomisi bizim anayasamızda var; ama laf olarak var.

AKADEMİSYENLER DE DIŞARININ EMPOZE ETTİĞİ KAFA KARIŞIKLIĞINA DAHİL OLDULAR

Demek ki uygulamalarda insanlar bu derece çelişkili duruma düştüler, dışarının empozeleriyle muazzam bir kafa karışıklığı yaratılmış vaziyette ve bu kafa karışıklığına maalesef birçok akademisyenler de dahil olmuş durumdadır, esas ona üzülüyorum. Çünkü kritik düşünen akademisyenlerin bu şekil kafa karışıklıklarına uğramamaları gerekir, değil mi? Tarih bilinci olan, başka ülkelerle karşılaştırma yapan akademisyenlerin bunu yapmaması gerekir; ama bunu yapıyorlar. Ben bunları satılmış olarak vasıflandırmıyorum; kafaları karışmış olarak görüyorum, gerçeği göremediklerini düşünüyorum. Bazıları belki,

araştırma projesi almak, birtakım kişisel avantajlar sağlamak sebebiyle de yapıyor olabilirler. Bazıları da kindarlıktan, düşmanlıktan; yani Atatürk düşmanlığından diyeceğim ben burada, karşıdevrim taraftarı olma. Sanki Atatürk din düşmanıymış gibi falan gören insanlar var. Halbuki hiç alakası yok, Atatürk son derece inanan bir insan, başarılı bir insan; ama dinin Allah ile insan arasında olmasını isteyen bir insan, laiklik ilkesini getirmesi de Türkiye'ye çok büyük bir kazanç sağlamıştır. Türkiye öyle mezhepler çatışmasına veya etnik çatışmalara falan girmemiştir. Sonra Türk'ü tanımlarken de, “Türkiye Cumhuriyeti”ni kuran halka Türk milleti denir” diyerek etnik tanımı dışarıda bırakmıştır. Biz eğer bu çerçevede birleşebilirsek, ülkenin bu problemini çözebiliriz. Türkiye'nin geri kalmış bölgeleri yalnız Güneydoğu Anadolu Bölgesi değil. Doğu Anadolu Bölgesi, İç Anadolu Bölgesi ve Karadeniz Bölgesi'nin de durumu iyi değil. Gelişmişlik Marmara Bölgesi'ne yığılmış kalmış, kısmen Ege Bölgesi'nde de bir şeyler var; ama böyle olmamalı. Bu gelişmişliği tüm ülke yüzeyine yaymamız gerekiyor. O da kalkınma politikalarıyla ve Devlet Planlama Teşkilatı'nın yeniden göreve çağrılmasıyla olur; yani bu politikayla olmaz.

DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI'NA ARTIK GEREK KALMADI

- Devlet Planlama Teşkilatı aslında görevini yapmıyor mu diyorsunuz?

Yapamıyor; çünkü Devlet Planlama Teşkilatı'na gerek kalmadı, yapacağı plan bir şey ifade etmiyor. En çok da uzun vadeli bir perspektif, onu da nasıl çizecekse?...

- Ama hâlâ 5 yılda bir kalkınma planları hazırlanıyor...

Hâlâ yapılıyor, doğru; ama bir etkisi yok.